

Jussi Perämäki

”EN HALUA OPETTAA HEITÄ LUSIMAAN”

Miten nuoruus elämänvaiheena huomioidaan
nuorten vankien parissa tehtävässä työssä?

TIIVISTELMÄ

Jussi Perämäki: ”En halua opettaa heitä lusimaan”: Miten nuoruus elämänvaiheena huomioidaan nuorten vankien parissa tehtävässä työssä?

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Nuorisotyö ja nuorisotutkimus

Tammikuu 2022

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella, miten nuoruus elämänvaiheena otetaan huomioon vankeusrangaistusta suorittavien nuorten parissa tehtävässä työssä. Huoli nuorista vakavien rikosten tekijöinä on kasvanut julkisessa keskustelussa viime aikoina. Tutkimuksen tavoitteena oli pohtia, voisiko nuorisotyön avulla ehkäistä uusintarikollisuutta ja syrjäytymistä.

Tutkimus on laadullinen tutkimus, ja aineisto kerättiin asiantuntijahaastatteluiden avulla. Haastateltavat asiantuntijat toimivat nuorten vankien ohjaustehtävissä, vankilatyön kouluttajina, rikosseuraamusalalla asiantuntijatehtävissä sekä vankilassa vierailevina seurakunnan ja järjestöjen työntekijöinä. Tutkimusta varten haastateltiin kahdeksaa asiantuntijaa.

Tutkimuksen havaintojen mukaan nuoruus elämänvaiheena huomioidaan nuorten vankien parissa tehtävässä työssä vaihtelevasti. Rangaistusajan suunnitelmaa tehtäessä nuoruus huomioidaan, mutta suunnitelmaa pitäisi tarkastella uudelleen vankilajakson edetessä. Nuorille vangeille ei aina ole mahdollista osoittaa omaa osastoa tai henkilökuntaa, mutta tässä on Suomessa alueellisia eroja. Nuorille suunnattu vankila tai osasto nähdään parhaina vaihtoehtoina nuorten vankien tukemisella. Nuorisorangaistus nähdään hyvänä vaihtoehtona nuorten vankeusrangaistukselle ja sen käyttöä tulisi lisätä.

Nuoret vangit tarvitsevat aikuisia vankeja enemmän tukea ja huomiota. Tässä tutkimuksessa tehtyjen havaintojen perusteella toiminnan tulee olla käytännönläheistä ja menetelmiä täytyy muokata vastaamaan heidän tarpeitaan. Nuorten vankien parissa työskentelevien tulee olla motivoituneita työskentelemään nuorten kanssa. Työskentelyssä korostuu hyvät vuorovaikutuksen ja kohtaamisen taidot. Nuorisotyön osaamisella voidaan tukea nuoren toimijuutta yhteiskunnassa, torjua syrjäytymistä ja ehkäistä uusintarikollisuutta.

Avainsanat: Nuorisorikollisuus, nuorisotyö, nuoruus, uusintarikollisuus, vankeus, syrjäytyminen.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Jussi Perämäki: "I don't want to teach them how to do time": How is youth as a life stage considered when working with incarcerated youths?

Master's thesis

Tampere University

Youth Work and Youth Studies

January 2022

The purpose of this thesis is to study how youth as a life stage is considered when working with incarcerated youths between the ages of 15–20. Recently, there has been increased public concern over the level of youth crime and serious juvenile offenders. The purpose of this thesis is to consider if targeted youth work might be a way to prevent recidivism and social marginalisation.

This thesis is a qualitative research study, where the data was obtained via expert interviews. The experts interviewed for the study work in either a guidance capacity for young inmates, at the Training Institute for Prison and Probation Services, as criminal sanctions specialists or as church or third-sector workers visiting the prisons. Eight experts were interviewed for this research.

The study finds varied results in how youth as a life stage is taken into account when working with young inmates. Youth is considered when preparing the sentence plan, but this plan should be reviewed as the prison term progresses. It is not always possible to designate a unit or staff for young inmates, but there are some regional differences within Finland. A prison or a unit dedicated for young inmates is seen as the best option for supporting young inmates. Methods of juvenile punishment are seen as good alternatives to incarceration, and they should be adapted more widely.

Young inmates need more support and attention than mature inmates. Their activities need to be pragmatic, and methods should be adapted to suit their needs. Those working with young inmates should be motivated in working with youths. Good communication and interpersonal skills are of high priority. Youth work competence can be used to support the youth's agency in society and to prevent social marginalisation and recidivism.

Key words: Youth crime, youth work, youth, recidivism, incarceration, marginalisation.

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN YHTEISKUNNALLINEN KONTEKSTI JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Nuorisorikollisuus, rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä ja nuorisorikosoikeus	10
2.2 Nuorisotyö ja nuorisotyön pilarit	15
2.3 Syrjäytyminen	20
2.4 Toimijuus	23
3 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT, AINEISTO JA ANALYYSI	26
3.1 Asiantuntijahaastattelut tutkimustiedon lähteenä.....	28
3.2 Haastateltavien valinta ja haastatteluiden kulku	29
3.3 Aineiston analyysi	31
3.4 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja lähdekritiikki.....	34
4 MITEN NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA HUOMIOIDAAN NUORTEN VANKIEN PARISSA TEHTÄVÄSSÄ TYÖSSÄ?	36
4.1 Nuorten vankien parissa tehtävän työn kuvaus ja tavoitteet	37
4.2 Työmenetelmillä kohti tavoitetta	42
4.2.1 Nuoren vangin kohtaaminen yksin ja osana ryhmää	44
4.2.2 Kuntouttava ohjelmatoiminta vankilan arjen keskiössä	47
4.3 Elämönhallinnan ja sosiaalisten suhteiden vahvistaminen osana uusintariskin ehkäisyä.....	49
4.4 Miten nuoruus huomioidaan vankilatyössä?	52
4.5 Miten nuorta voisi tukea paremmin?.....	57
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	63
5.1 Keskeiset tutkimustulokset.....	63
5.2 Lopuksi.....	69
LÄHTEET	71
LIITTEET	78

1 JOHDANTO

Viime aikoina on uutisoitu nuorista, jotka liikkuvat ryhmissä ja syyllistyvät väkivaltaan. Pääkaupunkiseudun keskustoissa ja lähiöissä kokoontuu nuoria, jotka käyttäytyvät väkivaltaisesta (Helsingin Sanomat 11.12.2020). Tilastojen mukaan alle 17-vuotiaiden pahoinpitelyrikosten määrä on noussut, vaikka nuorten rikollisuus laskee kokonaisuudessaan (Helsingin Sanomat 3.11.2021). Yksittäisen nuorten ryhmien eli jengien väkivaltaiset teot ovat lisääntyneet, mutta kyse on ääri-ilmiöstä, johon liittyy vain vähän nuoria (Keskisuomalainen 22.10.2014).

Uutisoinneissa kuvattavat nuorten väkivaltailmiöt eivät ole Suomessa uusi ilmiö. Salasuo ja Kiilakoski eivät koe tilannetta vielä tällä hetkellä kovin huolestuttavana, koska Suomessa on moniin muihin maihin verrattuna erittäin koulutetut nuorisotyöntekijät ja kehittynyt nuorisotyö. He kuvaavat, että nuorisotyöllä ja yhteiskunnan tukirakenteilla on aiemminkin onnistuttu pysäyttämään nuorisoriikollisuuden ilmiöitä. Suomessa nuorisotyötä tehdään monien hallintokuntien kesken ja poliisin kanssa yhteistyössä. Nuorten hyvinvointi polarisoituu ja osa nuorista tuntuu jäävät muista jälkeen yleisessä hyvinvoinnissa. Nuorisotutkimusseura ry:n vastaavan tutkijan ja Helsingin yliopiston talous- ja sosiaalishistorian dosentin Mikko Salasuon mukaan Suomi on onnistunut nuorisotyössä muita maita paremmin, vaikka ilmiö on rantautunut Suomeenkin. (Yle 2020.)

Pro gradu -tutkimuksessani tarkastelen, miten nuoruus otetaan huomioon elämänvaiheena siinä työssä, mitä nuoren parissa tehdään hänen suorittaessaan vankilatuomiota. Tutkimuksessa keskitytään alle 21-vuotiaiden vankien parissa tehtävään työhön. Aihe kiinnostaa minua, koska ajattelen suomalaisen nuorisotyön menetelmien ja lähestymistavan ainutlaatuisiksi osaamiseksi. Nuorisoriikollisuuden käsittely mediassa ja ilmiö osana yhteiskunnallista keskustelua saivat minut pohtimaan, olisiko nuorisotyöllisellä lähestymistavalla sekä sisältö- että menetelmätason osaamisella

annettavaa ja kuinka paljon nuorisotyön osaamista hyödynnetään rikoksilla oireilevien nuorten parissa tehtävässä työssä.

Valtioneuvosto hyväksyi vuonna 2017 Sisäisen turvallisuuden strategian (Sisäministeriö 2017). Strategian päätavoitteena on edistää Suomen sisäistä turvallisuutta yhteiskunnaksi, jossa ei ole rikollisuudesta, onnettomuuksista ja kansallisista tai kansainvälisistä häiriöistä johtuvaa turvattomuutta tai pelkoa. Strategia painottaa rajatusti siihen osaan sisäisen turvallisuuden kysymyksistä, jotka vastaavat parhaiten Suomen hallitusohjelmassa 29.5.2019 määriteltyihin tavoitteisiin. Strategia sisältää kahdeksan kohdan toimenpideohjelman, jonka avulla suomalaisen yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta parannetaan käytännössä ja joiden avulla turvallisuutta uhkaaviin muutosvoimiin pyritään vastaamaan. Suomalaisen yhteiskunnan yhdeksi keskeisimmäksi haasteeksi on nostettu monimuotoinen syrjäytyminen, koska syrjäytymisen on tutkittu lisäävän yhteiskunnallisten häiriötilanteiden riskiä. Syrjäytyminen ja eriarvoistuminen ovat rikollisuuden yleisimpiä taustatekijöitä. (Hyvä elämä - turvallinen arki 2017.)

Syrjäytymisellä tarkoitetaan sitä, että yksilön suhde yhteisöön tai yhteiskuntaan heikkenee ja yksilö on siirtynyt yhteisestä pois (Raunio 2009, 273). Syrjäytymisestä puhutaan, vaikka käsitettä pidetään tieteellisessä keskustelussa ongelmallisena ja syrjäytymisen syistä tai ongelman perustasta puhutaan vähemmän (Sandberg 2015, 106). Syrjäytyneistä puhuminen niputtaa suuren joukon ihmisiä, joilla on erilaiset taustat, tarpeet ja tilanteet (Aaltonen, Berg ja Ikäheimo 2015). Syrjäytyminen on käsitteenä varsin epämääräinen. Syrjäytymisestä puhuttaessa korostetaan usein yksilön vastuuta ja keskustelussa huomioidaan harvoin yhteiskunnalliset olosuhteet, joissa yksilö elää. Syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä voi löytää myös yhteiskunnan rakenteista ja sosiaalisista suhteista. Kun rikoksia tehnyt nuori saa vankeusrangaistuksen, hänet viedään määrääjäksi pois hänelle tutun yhteisön ja sosiaalisten suhteiden ääreltä.

Tutkintavankeus on oikeudenkäynnin ja esitutkinnan aikainen pakkokeino, kun taas vankeusrangaistus on tuomioistuimessa annettu rangaistus (Rikosseuraamuslaitos 2020c). Suomessa Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin kuuluu karkeasti jakaen tuomioistuimessa annettujen vankeusrangaistusten ja vapaudessa suoritettavien yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano (Rikosseuraamuslaitos 2019a).

Tuomioistuimen tuomitessa rangaistukseen vaihtoehtoina ovat yleensä sakko tai joko ehdollinen tai ehdoton vankeusrangaistus (Lappi-Seppälä & Niemi 2008, 7). Kaikkein yleisin tuomioistuimessa nuorille annettu rangaistus on sakkorangaistus, mutta myös tuomitsematta jättäminen on yleisempää kuin vanhemmissa ikäluokissa (Niemi 2018, 144–145). Tutkimuksessani keskityn kuitenkin nuorten vakaviin rikoksiin, vankeusrangaistusta suorittavien nuorten parissa tehtävään työhön ja raja- ja yhdyskuntaseuraamukset tarkastelun ulkopuolelle. Haluan tutkimuksessani keskittyä vakavia rikoksien tehneiden nuorten parissa tehtävän työskentelyn tarkasteluun, koska oletan siinä ohjattava-ohjaaja -suhteen olevan nuoren ja aikuisen välillä vahvin.

Tutkimuksessani tarkastelen, miten nuoruus on huomioitu nuorten vankien parissa käytettävissä työmuodoissa, menetelmissä ja sen taustalla olevassa kriminaalipoliittisessa ajattelussa. Nuorten vankien parissa tehtävässä työssä mielestäni kiinnostavaa on se, huomioidaanko tai kohdellaanko vankeusrangaistusta suorittavia nuoria ikävaiheen vuoksi eri tavalla kuin vanhempia, rikoksia tehneitä, henkilöitä. Tämän lisäksi pohdin, voisiko nuorisotyöllisellä työtavalla vahvistaa nuorten toimijuutta, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää rikoksetonta elämää.

Lastensuojelulain (417/2007, 1.4 §) mukaan lasten ja nuorten parissa toimiessa on otettava ensisijaisesti huomioon heidän etunsa. Haluan tutkimukseni avulla selvittää, otetaanko nuoruus huomioon nuorten vankien kanssa tehtävässä työssä ja miten. Selvitän myös, mitä kehittämistarpeita asiantuntijat näkevät työssään tukiessaan nuorten rikoksettomaan elämään. Tutkimukseni keskittyy tarkastelemaan rangaistusaikana tehtävää työtä ja rikoksettomaan elämään valmistautumista.

Tutkimuskysymykseni on:

1. Miten nuoruus elämänvaiheena otetaan huomioon siinä työssä, mitä vankeusrangaistusta suorittavan nuoren kanssa tehdään?

Tutkimuskysymykseeni haen vastauksia seuraavien tarkentavien alakysymysten kautta:

1a. Onko nuorten vankien parissa tehtävässä työssä käytössä työkaluja tai menetelmiä, joissa nuoruus huomioidaan?

1b. Voiko nuorisotyöllisellä työotteella tai menetelmillä vahvistaa nuorten toimijuutta, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää rikoksetonta elämää?

Heikosti koulutetut, työttömät ja päihdeongelmaiset nähdään usein syrjäytymiselle alttiina ihmisryhminä. Näissä ryhmissä nähdään myös vakavien rikosten kuten henkirikosten osalta korostunut rikollisuustaso (Lehti & Suonpää 2019, 19). Työttömyys, sosioekonomiset ongelmat ja päihde- sekä mielenterveysongelmat kasautuvat usein samoille henkilöille. Myös ääriliikkeet vahvistuvat oloissa, joissa työttömyys ja syrjäytyminen ovat vahvoja. (Hyvä elämä - turvallinen arki 2017.)

Aihe on yhteiskunnallisesti tärkeä. Yhteiskunnallisessa keskustelussa korostuu nuorten rikoksien tehneiden tukitoimien muodot ja laatu sekä tukitoimien saamisen varmistaminen. Pro gradu -tutkimuksessani pohdin, onko havaintojeni pohjalta mahdollista kehittää nuorten rikollisten parissa tehtävää työtä ja kohdentaa resursseja tukemaan nuorten rikoksetonta elämää.

2 TUTKIMUKSEN YHTEISKUNNALLINEN KONTEKSTI JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksessani teoreettinen viitekehys rakentuu nuorisotyötä, syrjäytymistä ja toimijuutta koskevien keskustelujen varaan. Ennen keskustelua niistä kuvaan nuorisorikollisuuden kehitystä Suomessa, jotta ymmärrämme yhteiskunnallisen mittakaavan nuorten rikollisuudesta puhuttaessa. Toiseksi kuvaan rikosten seuraamusjärjestelmän keskeiset piirteet, jotta on mahdollista hahmottaa järjestelmän toimivuutta yhteiskunnan ja nuorten kannalta. Tutkittaessa nuorten vankien parissa tehtävää työtä on olennaista ymmärtää, millaisen yhteiskunnallisen tilanteen ja institutionaalisten järjestelyjen keskellä he ovat.

Asettelin työni teoreettisen viitekehysten näin huomattuani, että nuorisotyöllä ei ole suurta roolia nuorten vankien parissa tehtävästä työstä puhuttaessa. Keskustelu painottuu sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulmiin. Halusin saada selville, sisältyykö vankilassa tehtävään työhön ja tukimuotoihin nuorisotyön osaamista. Ajattelen, että nuorisotyön osaamisesta ja nuoruuden tuntemisesta ikäkautena olisi hyötyä vankilassa tehtävän työn tavoitteiden saavuttamisessa. Nuorisotyön osaaminen on laaja-alaista eikä sitä ole helppo kiteyttää. Nuorisotyön tehtävänä on tukea nuorta ja hänen tilannettaan yksilönä osana hänen sosiaalista verkostoaan ja ympäristöään (Kinnunen 2015, 61).

Vankila-aika erottaa nuoren hänen tavallisesta arjestaan, ystävistään ja perheestään. Mielestäni tämä vahvistaa syrjäytymisen riskiä monesta näkökulmasta. Nuorten vankien parissa tehtävää työtä tulisi mielestäni tarkastella syrjäytymisen ehkäisemisen ja toimijuuden näkökulmasta, jotta nuori voisi palata vankilajakson jälkeen helpommin osaksi yhteiskuntaa ja elää rikoksetonta elämää.

Tämän teoreettisen viitekehyksen kautta voimme pohtia, miten nuoruus ikävaiheena näkyy rikoksia tehneiden nuorten parissa tehtävässä työssä – vai näkyykö?

2.1 Nuorisoriikollisuus, rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä ja nuorisoriikosoikeus

Nuorisoriikollisuutta on kansainvälisesti tutkittu paljon, mutta Suomessa tutkimus ei ole ollut kovin laajamittaista. Sen sijaan vankeusrangaistuksen aikana käytetyistä, nuorten rikoksetonta elämää tukevista toimenpiteistä ei ole vielä paljon tutkimustietoa. Nuorella rikoksesta epäillyllä henkilöllä tarkoitetaan 15-20-vuotiasta henkilöä, jonka epäillään syyllistyneen rikokseen (Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 633/2010, 2 §).

Tutkimukset osoittavat, että nuoren ajautuminen rikosten pariin kytkeytyy moniin tasoihin. Näitä ovat Eloheimon mukaan muassa yksilön oma luonne, perheongelmat, heikko koulumenestys, ystäväpiiri ja nuoren laajempi sosiaalinen yhteisö. Hyvät perhe- ja ystävyysuhteet, koulumenestys ja vakituisen työpaikan saaminen puolestaan suojaavat rikollisuudelta tai toimivat käännekohtina kohti rikoksetonta elämää. (Eloheimo 2010, 23–25).

Kivivuoren (2009a, 2) mukaan nuorilla rikoksentekijöillä korostuvat niin kutsutut tavanomaiset rikokset kuten väkivalta- ja omaisuusrikokset, kun taas keski-ikäisillä rikoksentekijöillä korostuvat talous- ja ympäristörikokset. Salmi (2009, 40) kertoo, että nuoret pitävät nykyään esimerkiksi luonnonsuojelua hyväksyttävämpänä syynä lainrikkomiselle kuin aiemmin. Salmen mukaan nuoret syyllistyvät vakaviin rikoksiin varsin harvoin. Vuonna 2016 suomalaisille 15-16-vuotiaille nuorille suunnatun nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan nuorten tekemien väkivaltarikosten määrässä on kasvua, vaikka yleisesti nuorten rikosten määrä vähenee (Näsi 2016, 28–29). Hänen mukaansa suurin osa nuorten rikoksista ei tule poliisiin tietoon. Tutkimustulosten mukaan (mt, 29) pahoinpitelyjä, ryöstöjä, tappeluita ja murtautumisia tehtiin huomattavasti harvemmin alkoholin vaikutuksen alaisina kuin aiemmat tutkimukset osoittavat. Polarisaatio näkyy nuorisoriikollisuuden tunnusluvuissa. Vaikka tilastojen mukaan yhä

harvempi nuori tekee rikoksia, vakavien rikosten osuus on hieman noussut viime vuosien aikana (Tilastokeskus 2020).

Kivivuoren (2009b, 7) mukaan viranomaistilastoista erityisesti Rikosseuraamuslaitoksen tilastot kuvaavat nuorten vakavaa rikollisuutta. Marttusen (2006, 284) mukaan puhuttaessa alle 18-vuotiaan tekemästä rikoksesta, käytetään termiä nuorisorangaistus. Suomessa vankilassa olevien nuoren määrä on laskenut 1990-luvulla johdonmukaisesti, vaikka vankien määrän on yleisesti huomattu nousevan (mt. 307).

Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä on rangaistavien tekojen vuoksi aiheutuvien seuraamusten ja niiden täytäntöönpanon kokonaisuus (Majanen 2019). Oikeusministeriö (2019) kertoo, että rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän ydin muodostuu pääasiassa rangaistuksista. Kun vankeus- tai yhdyskuntaseuraamusrangaistus annetaan tuomioistuimessa, tiedot tallennetaan oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Rikosseuraamuslaitos siirtää järjestelmästä tiedot vankitietojärjestelmään, jonka jälkeen toimeenpanoyksikkö selvittää niiden täytäntöönpanokelpoisuuden ja lähettää tiedot vankilaan tai yhdyskuntaseuraamustoimistoon. (Rikosseuraamuslaitos 2019b.)

Suomessa Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on huolehtia yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta niin, että rangaistusaika tukisi vankien rikoksetonta elämäntapaa, tukisi elämänhallintaa ja vahvistaisi sijoittumista yhteiskuntaan. Laki Rikosseuraamuslaitoksesta määrittää Rikosseuraamuslaitoksen tehtäväksi ylläpitää rikosoikeudellisten seuraamusten toimeenpanoa. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 2019.)

Marttusen (2006, 283) listauksen mukaan suomalaisessa nuorisorikosoikeudessa nuoret voivat saada rikoksistaan seuraavia rangaistuksia ankaruusjärjestyksessä:

1. Poliisin huomautus
2. Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen (syyllistyminen rikokseen vahvistetaan)

3. Rikesakko
4. Rangaistusmääräyssakko
5. Seuraamusluonteinen tuomitsematta jättäminen (syyllistyminen rikokseen vahvistetaan)
6. Tuomioistuinsakko
7. Ehdollinen vankeus (oheisseuraamuksia voivat olla oheissakko, yhdyskuntapalvelu ja valvonta)
8. Nuorisorangaistus (kaksi tapaamista viikoittain: intensiivinen avoseuraamus)
9. Yhdyskuntapalvelu (työntekoa sisältävä avoseuraamus, joka tuomitaan vankilan sijasta ja voidaan rikkomusten vuoksi muuntaa vankeudeksi)
10. Vankilarangaistus

Lain mukaan alle 18-vuotiasta henkilöä ei saa enää tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen ilman erityisen painavia syitä (Rikoslaki 515/2003, 6.9 §). Nuorten tuomittavien osalta rikoksen painavuutta on arvioitu tuomioistuimissa varovaisesti ja vakavienkin rikosten yhteydessä vankeusrangaistus on saattanut olla ehdollinen. Lain ansiosta vain noin joka kymmenes nuorten saamista vankeusrangaistuksista oli 2000-luvulla ehdoton. Kansainvälinen vertailu osoittaa, että Suomessa nuoret tuomitaan vankeusrangaistuksiin huomattavasti harvemmin kuin muissa maissa. (Marttunen 2006, 305.)

Tuomiolla on suuri merkitys ihmisen elämänsä elämässä ja tuomittavan panokset ovat usein suuret, joten tuomioon tulee kiinnittää erityistä huomiota (Tonry 2012, 259). Tästä syystä rikoksia tehneitä nuoria tuomittaessa on tärkeää pohtia, onnistutaanko rangaistuksen aikana tukemaan nuorta tarpeeksi monipuolisesti, jotta hänellä on mahdollisuus elää rikoksetonta elämää rangaistuksen suorittamisen jälkeen.

Kun puhutaan nuoresta rikoksenteijästä, tarkoitetaan 15-20-vuotiasta henkilöä. Mikäli nuorella rikoksenteijällä rikoksesta seuraa todennäköisesti muutakin kuin sakkorangaistus, laaditaan seuraamusselvitys. Kun nuori syyllistyy rikokseen, poliisilla on 14 vuorokautta aikaa ilmoittaa siitä syyttäjälle, Rikosseuraamuslaitokselle ja sosiaaliviranomaisille. Syyttäjällä on tästä 14 vuorokautta aikaa pyytää Rikosseuraamuslaitokselta seuraamusselvitys, jossa huomioidaan laaja-alaisesti nuoren

kokonaiselämäntilanne ja arvioidaan tilanteen vaikutusta nuoren elämään. Koska alle 18-vuotias tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain painavista syistä, seuraamusselvitys tarkastelee nuoren valvontaa ja huomioi nuoren sen hetkisen elämäntilanteen voimavarat, tarpeet ja riskit. (Rikosseuraamuslaitos 2010.)

Rikosseuraamuslaitoksen (2018) tilastojen mukaan Suomen 26 vankilassa on päivittäin noin sata alle 21-vuotiasta vankia. Vangit suorittavat rangaistustaan joko suljetussa vankilassa tai avolaitoksessa. Kansainvälisesti tarkasteluna rikoksia tehneiden lasten ja nuorten kohtelussa eli nuorisorikosoikeudessa on eroja ja joissain maissa rangaistuksella korostetaan olevan luonteeltaan moite tai kasvatustoimenpide. (Marttunen 2008, 1).

Nuorisorikosoikeuden rangaistusteorian tarkastelussa nuoruuteen liittyvä kriminaalipoliittinen keskustelu ja tutkimustieto saattavat jopa rajoittaa nuorten erityiskohtelua rikoksia yleisesti ehkäisevässä rangaistusjärjestelmässä. Erityiskohtelua estää myös se, että rangaistusjärjestelmän tulee olla kansalaisten mielestä johdonmukainen ja selkeä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vakavia rikoksia tehneille nuorille tulee määrätä ankarat rangaistukset, ettei järjestelmä muutu hankalasti hallittavaksi. Rikosoikeusjärjestelmässä erityisestävyys eli erityisesti rikokseen syyllistyneeseen kohdistettavat toimenpiteet ovat nuoria koskevan erityiskohtelun kulmakivi, mikä edellyttää sitä, että nuoria kohdellaan erityisesti rangaistusta määrättäessä ja sen sisällössä. Suomessa nuorten erityiskohtelu noudattaa melko kaavamaisesti aikuisten rikosoikeuden perusratkaisuja eikä rikosoikeuden ja lastensuojelun yhtymäkohtia ole tässä huomioitu riittävästi. (Marttunen 2008, 400.)

Kansainvälisesti tarkasteltuna korkean rangaistusvastuun maissa rikosseuraamukset ovat rangaistuspainotteisempia kuin maissa, joissa rangaistusvastuukä on matalampi. Suomalaisessa rikosoikeuskirjallisuudessa ei juurikaan käsitellä lastensuojelua eikä lastensuojelua käsittelevässä kirjallisuudessa rikosoikeutta, vaikka niiden oletetaan tekevän käytännössä tiivistä yhteistyötä. Molemmilla on kuitenkin oma selkeä tehtävänsä. Nuorisorikollisuutta tutkivalla tulee olla ymmärrystä kummastakin aihealueesta ja niiden välisestä suhteesta. Nuorisorikosoikeuden keskeisin kysymys on se, että mikä on kasvatuksellisten ja sosiaalisten näkökohtien ja rangaistuksellisuuden välinen tasapaino. (Marttunen 2008, 400.) Rajaa lastensuojelun ja rangaistusjärjestelmän

välillä koetellaan, mistä nuorisorangaistus on hyvä esimerkki. Nuorisorangaistuksessa yhdistyvät rangaistus ja sosiaalista toimintakykyä kuntouttava hoiva.

Nuorisorangaistusta voidaan määrätä 15-17-vuotiaalle nuorelle 4-12 kuukaudeksi (Marttunen & Takala 2002, 1). Nuorisorangaistusta on ajateltu käytettävän tilanteissa, joissa vaihtoehtona on nuoren tuomitseminen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. (mt., 18.) Nuorisorangaistukseen kuuluu valvontatapaamisen lisäksi sosiaalista toimintakykyä sisältäviä ohjelmia ja tehtäviä, tukea ja ohjausta sekä työelämään perehtymistä (Keisala & Marttunen 2007, 4).

Nuorisorangaistus vakinaistettiin vuonna 2005 osaksi rikosseuraamusjärjestelmää kokeilujakson jälkeen. Tilastot ovat osoittaneet, että nuorisorangaistuksen käyttö on jäänyt kuitenkin sangen vähäiseksi, vaikka Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimuksen mukaan toimeenpanokäytännöt toimivat ja nuorisorangaistusta koskevassa sääntelyssä ei ongelmia ole havaittu. (Marttunen 2007, 12.) Lain mukaan alle 18-vuotiaan tekemästä rikoksesta voidaan tuomita nuorisorangaistus, joka sisältää valvontatapaamisten lisäksi tukea rangaistuksen suorittamiseen sekä tuomitun elämänhallintaa ja toimintakykyä edistäviä tukitoimenpiteitä (Laki nuorisorangaistuksesta 1196/2004).

Nuorisorangaistuksen käyttö on suhteellisesti vähentynyt merkittävästi pilottivaiheen jälkeen valtakunnallistumisen myötä. Tähän on tutkitusti monta syytä. Yksi niistä on se, että rikosoikeusprosessin aikana ei tunnisteta, kuka voisi olla mahdollinen nuorisorangaistuksen kohderyhmän edustaja. Toinen syy on se, että nuoria ei tavoiteta laadittaessa toimeenpanosuunnitelmaa, josta käy ilmi nuoren ja valvojan yhteydenpitomääräykset, työelämään liittyvät sekä sosiaalista kykyä tukevat tehtävät. Kolmanneksi kriminaalihuolto puoltaa nuorisorangaistuksen tarkoituksenmukaisuutta harvemmin kuin voisi. Neljäs syy on se, että tuomioistuimet mieltävät nuorisorangaistuksen rangaistusmuotona ankarammaksi kuin ehdollisen vankeuden, jossa tuomitun ei tarvitse osallistua tukitoimenpiteisiin niin kattavasti. Lisäksi nuorisorangaistuksen tukitoimenpiteiden voidaan ajatella sisältävän enemmän kognitiivis-behavioraalista sosiaalityötä kuin mihin rikosseuraamisjärjestelmässä on yleensä totuttu (Marttunen & Keisala 2007, 72-73).

Kriminaalipoliittisessa keskustelussa on korostunut näkökulma, että nuorten tekemät rikokset tulee käsitellä jokaisessa rikosoikeuden prosessivaiheessa nopeasti, koska näin voidaan vaikuttaa parhaalla mahdollisella tavalla rikoksiin syyllistyneiden nuorten käytökseen (Marttunen 2008, 402).

Nuorten rikosten osalta Suomessa on käytössä niin kutsuttu dualistinen malli, jossa nuorten rikoksia käsittelevät sekä oikeusviranomaiset että sosiaaliviranomaiset toisistaan erillään. Suomessa näiden viranomaisten toiminnan nähdään paikkaavan toisiaan ja toimivat ikään kuin intervention välineinä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että nuorisorangaistuksella voidaan täydentää lastensuojelupalvelua tai nuorisorangaistus voidaan keskeyttää ohjaamalla nuori päihde- tai mielenterveyspalveluiden pariin. Työnjako näiden toimijoiden välillä ei useinkaan ole selvä ja menettely voi olla hankalaa tilanteissa, joissa nuori syyllistyy vakavaan rikokseen. Rikosoikeutta edustaville oikeusviranomaisille on tyypillistä tarkastella syyllisyyskysymystä, ja lastensuojelu pohtii tilannetta kokonaisvaltaisemmin. Monessa muussa Euroopan maassa ovat käytössä niin kutsutut nuorisotuomioistuimet, koska tutkimusten mukaan rikoskontrollijärjestelmän ja lastensuojelun parissa olevat nuoret ovat usein samat. Näiden nuorisotuomioistuinten toiminnassa sosiaaliviranomaisilla on tärkeä rooli. Pohjoismaissa ei ole nuorisotuomioistuimia. (Marttunen 2008, 406–408.)

Nuorisotuomioistuimissa saattaa olla helpompi huomioda nuoruus osana rangaistusta. Suomen dualistisessa nuorisorikosoikeusmallissa luotetaan eri viranomaistahojen väliseen monialaiseen yhteistyöhön. Oman kokemukseni mukaan monialainen yhteistyö kompastuu usein sektoreihin rajoille, eikä esimerkiksi nuoren asioita voi käsitellä nuorisotyöntekijöiden ja koulujen opetushenkilökunnan välillä esimerkiksi tietosuojan vuoksi.

2.2 Nuorisotyö ja nuorisotyön pilarit

Haluan tuoda nuorisotyön osaamisen ja teorian osaksi nuorisorikollisuudesta käytävää keskustelua. Kuten edellä on tullut esiin, nuorisotyö ei ole ollut kovin vahvasti

keskustelussa mukana keskustelussa nuorisoriikollisuudesta, erityisesti jos puhutaan vankilassa olevista nuorista. Sen sijaan nuorisoriikollisuudesta käytävässä keskustelussa lastensuojelu ja rikosoikeus ovat olleet lähemmät kumppanit.

Suomen valtio vastaa nuorisotyön ja nuorisopolitiikan johtamisesta ja kehittämisestä yhteistyössä aluehallintovirastojen, järjestöjen, kuntien ja muiden yhteisöjen kanssa (Nuorisolaki 1285/2016, 2.4 §). Nuorisotyössä on keskeistä, että jokainen nuori kokee elämänsä merkitykselliseksi ja hänet nähdään yksilönä sekä yhteiskunnan jäsenenä (Rauas 2019, 31).

Nuorisotyön eetoksen mukaan nuorisotyöllä pyritään vahvistamaan nuoren kasvua, itsenäisyyttä, sosiaalisia taitoja, suhteita, toimijuutta ja ilmaisuja. Edellä mainittujen nuorisotyön erityistavoitteiden avulla ehkäistään sosiaalisten ongelmien muodostumista. (Kiilakoski & Honkatukia 2018, 10-11).

Nuorisotyöllä tarkoitetaan nuoren kasvua, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa monialaisesti eri toimijoiden, virkahenkilöiden ja toimintamuotojen välillä (Nuorisolaki 1285/2016, 3.9 §). Käytännön tasolla nuorisotyö voi olla hankalasti määriteltävää, koska työ muotoutuu tilanteen ja tarpeen mukaan. Nuorisotyössä korostuu nuorten vapaaehtoinen osallistuminen toimintaan, yksilö- ja ryhmämuotoinen toiminta sekä toiminnan ja vapaa-ajan turvallinen ympäristö. Kaikessa työssä keskeistä on nuoren ja aikuisen turvallinen ja luotettava kohtaaminen. (Kiilakoski & Honkatukia 2018, 10-11).

Monialaisen nuorisotyön yleisimpiä haasteita on ohipuhuminen, joka johtuu nuorisotyötä tekevien erilaisista ammatti- ja koulutustaustoista (Laitio 2014). Ohipuhumisen ilmiö ja sen riskit ovat laajat myös rikoksilla oireilevien nuorten parissa tehtävässä työssä, missä se saattaa vaikeuttaa nuoren ja aikuisen kohtaamistilannetta sekä monialaista yhteistyötä turhaan.

Nuorisotyön voima ja vahvuus tulevat vapaaehtoisuudesta viranomaisvallan sijaan. Nuorisotyössä ei ole mahdollista pakottaa nuorta mukaan toimintaan samalla tavalla kuin sosiaalityössä tai kouluilla. Nuorisotoimialalla tämä näkyy siten, että siinä yksilö

kohdataan omana itsenään ja hänelle tarjotaan riittävän monipuolisesti valinnanvaraa. (Laitio 2014, 36.)

Vankilassa toiminta perustuu harvoin vapaaehtoisuuteen. Mielestäni on kuitenkin tärkeää, että nuori saataisiin sitoutumaan esimerkiksi järjestöjen tarjoamaan tukitoimintaan niin, että hän haluaa osallistua vapaaehtoisesti siihen myös vankilasta vapautumisen jälkeen. Vapaaehtoisuus on nuorisotyöllisen työtteen osalta merkittävä asia, koska nuorisotyöllisessä työtteenä keskeistä on se, että yksilö ei koe työmuotoa sanelevaksi vaan työ tarjoaa riittävästi vaihtoehtoja osallistua yhteiskuntaan mielekkäällä tavalla. Vapaaehtoinen osallistuminen toimintaan on vahva signaali siitä, että nuori haluaa olla osa toimintaa. Tämä edellyttää työntekijältä enemmän nuorten kuuntelemista. Niemisen näkemys (2014, 56) nuorisotyöllisestä osaamisesta tukee tätä ajatusta, koska hänen mielestään nuorisotyössä tunnetusti osataan toiminnalliset menetelmät, mutta kuuntelu- ja keskustelutaidoista tulisi puhua enemmän. Erityistä nuorisotyön osaamisessa on mielestäni nuoruuden ymmärtäminen ja nuoren kohtaamisen taidot.

Mikäli nuorella on elämässään vaikeuksia, hänellä voi olla haasteita luottaa ammattiauttajiin. Nuoruus on merkityksellinen ikävaihe sen kannalta, miten nuori oppii luottamaan apuun ja selviytymään yhteiskunnan paineiden alla. Nuoruuden erityislaadun ymmärtämistä tarvitaan ammattiauttajan ja nuorten kohtaamisessa. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2012, 18.)

Wolff ja de-Shalit (2007, 176) avaavat, että arvokkaan elämisen kokemus syntyy siitä, että yksilöllä on kokemus olla hyödyllinen osa ryhmää. Nuorten vankien osalta on luonnollisesti tärkeää, että nuorille tarjotut vaihtoehtoehdot vahvistavat paluuta rikoksettomaan elämään. Uskon, että vahvat sosiaaliset suhteet ja elämän hallinnan kokemus lisäävät kokemusta arvokkaasta elämästä.

Tässä tutkimuksessa pohdin nuorisotyön mahdollisuuksia rikoksilla oireilevien nuorten parissa tehtävässä työssä Forkbyn ja Kiilakosken (2014, 12) suomalaista ja ruotsalaista nuorisotyötä kuvaavan viidestä teemasta koostuvan kehikon kautta. He puhuvat viidestä nuorisotyön pilarista, jotka kannattelevat nuorisotyön taloa (ks. myös Kiilakoski 2014, 65-66). Esittelen nuorisotyön pilarit seuraavaksi.

Nostan osaksi nuorisotyön osaamisen kuvausta nuorisotyön pilarit, koska sen avulla voi myös päätellä, mistä koostuu nuorisotyön osaaminen nuorten parissa työskenneltäessä. Kaikki viisi nuorisotyön pilaria ovat yhtä tärkeitä eikä mitään niistä voi nostaa tärkeämmäksi kuin toista (Kiilakoski 2014, 67). Tutkimuskysymykseni näkökulmasta on kuitenkin perusteltua, että tutkimuksessani keskitytään tarkastelemaan rikoksilla oireilevien nuorten parissa tehtävää työtä peilaten niitä kahteen nuorisotyön pilariin, jotka erityisesti vahvistavat nuorten toimijuutta osana yhteiskuntaa. Painotan tämän perusteella tutkimukseni nuorisotyön demokraattisen ja sosiaalipoliittisen pilarin lähempään tarkasteluun. Keskityn näihin kahteen pilariin, koska niiden tavoitteet ovat yhteneväiset vankilassa nuorten vankien parissa tehtävän työn kanssa.

Nuorisotyön pilareita ovat pedagoginen, demokraattinen, sosiaalipoliittinen, kulttuurillinen ja terveydellinen pilari. Pedagogisella pilarilla tarkoitetaan nuorisotyön kasvatuksellista tavoitetta, jolla nuorten tuetaan kasvussa yksilönä ja osana yhteisöä. Demokraattisella pilarilla on kaksi tavoitetta, joilla halutaan vahvistaa nuoren toimijuutta ensinnäkin itse toiminnan sisällä mutta toisaalta laajemmin osana yhteiskuntaa. Sosiaalipoliittisen pilarin tavoite on estää nuoren mahdollisia sosiaalisia ongelmia osana yhteiskuntaa. Kulttuurisen pilarin rooli on vahvistaa nuoria kulttuurin kokijoina, osallisina ja toimijoita. Terveydellinen pilari määrittää sitä, miten nuorisotyössä tuetaan nuorten terveitä elämäntapoja ja terveyttä. (Kiilakoski 2014, 66-67.)

Demokraattisen pilarin mukainen toimijuus ja vaikuttaminen mielletään helposti formaaliksi vaikuttamiseksi ja osallisuudeksi. Suomessa on tapana demokratiaa ja toimijuutta vahvistaessa panostaa edustuksellisiin toimintoihin eikä matalan kynnyksen vaikuttamismahdollisuuksia kehitetä samaa tahtia (Kiilakoski 2014, 68). Elämänhallinnan kanssa kamppailevalle nuorelle voi olla tärkeä kokemus, että voi vaikuttaa elämään ja arkeen liittyviin pieniin valintoihin. Mikäli nuoren taustalla on tuore elämänmuutos, uudessa tilanteessa nuoria ja nuoruutta ymmärtävällä tuella voi olla suuri merkitys.

Demokraattisen pilarin merkitys nuorisotyössä voidaan nähdä kahdella tavalla. Yhdellä tavalla se on nuorisotyön perusarvo ja keskeinen osa toimintaa. Toisella tavalla se on

nuoren toimijuuden vahvistamista osana yhteiskuntaa. Työmuotoina tämä näkyy nuorisotyössä osallisuustyönä, joka voi olla osa mitä tahansa nuorisotyön muotoa. Se voi olla myös formaalimpaa vaikuttamista esimerkiksi kunnallisen nuorisovaltuuston tai muun vastaavan muodossa. (Kiilakoski 2014, 66.)

Sosiaalipoliittisen nuorisotyön on sanottu olevan keskeinen osa nuorisotyön itseymmärrystä. Sillä tarkoitetaan sitä, että mikäli nuori tarvitsee tukea tai apua, häneen voidaan kohdistaa toimenpiteitä. Tällä hetkellä tehtävässä nuorisotyössä tämä näkyy niin, että tavoitellaan nuoren kiinnittymistä joko koulutukseen tai työelämään. Sosiaalipoliittisen nuorisotyön pilarin tavoite on kahdensuuntainen ja sen yhteydessä onkin olennaista pohtia, onko sen tavoitteena muuttaa nuorten käyttäytymistä osana yhteiskuntaa vai vaikuttaa yhteiskuntaan niin, että se ottaisi huomioon jokaisen nuoren erilaiset tarpeet. (Kiilakoski 2014, 67.)

Sosiaalipoliittinen pilari painottaa nuorisotyön niitä puolia, joissa nuorisotyön toiminnoilla ja muodoilla estetään nuoren sosiaalisia ongelmia ja eriarvoistumista. Tällaisina työmuotoina voidaan nähdä erilaisia kohdennettuja toimia, joissa tuetaan nuorta ongelmissa tai estetään niiden toteutumista. Sosiaalipoliittisen pilarin mukainen työ nähdään keskeisenä osana nuorisotyön ydintä, mutta voidaan pohtia, onko nuorisotyön tehtävä muuttaa nuoria niin, että he soveltuvat paremmin yhteiskuntaan vai vaikuttaa yhteiskuntaan niin, että se olisi parempi nuorille. (Kiilakoski 2014, 67.)

Laitio (2014, 40) toivoo sosiaalipoliittisen nuorisotyön roolin vahvistumista nuorisotyössä, koska eriarvoisuus saattaa ajaa nuoren passivoitumaan tai kokeilemaan, missä kohden käyttämiseen puututaan viranomaisten toimesta. Eriarvoisuuden tunne ja pelko leimautumisesta voivat heikentää nuorten vankien rikoksettoman elämän aloittamista. Rikoksilla oireilevien nuorten parissa tehtävä työ on mielestäni mitä suuremmilta osin työtä erityisnuorten parissa. Työtä ei tehdä suurten nuorisomassojen ja kulttuurin parissa, vaan olennaista on keskittyä nuorten avun ja tuen tarpeisiin.

Tuore tutkimus osoittaa, että mikäli nuorisotyön parissa oleva nuori kokee saaneensa apua ongelmiinsa, sillä on vahva yhteys hänen tyytyväisyyteensä elämää kohtaan. Tutkimuksen tulosten mukaan, jos nuori saa oikeanlaista apua, hänen tyytyväisyytensä

elämää kohtaan voi nousta ratkaisevalla tavalla, vaikka ongelmia olisi ollut paljonkin. Tämä osoittaa sen, että nuoren tyytyväisyyttä elämää kohtaan kannattaa käyttää nuorisopolitiikan tavoitteena tai mittarina nuorten parissa tehtävää työtä suunniteltaessa, tehtäessä ja arvioitaessa. (Gretschel & Myllyniemi 2020, 43.)

Sekä demokraattinen että sosiaalipoliittinen pilari ovat mielestäni tutkimuksen kannalta kiinnostavia lähestymistapoja nuorten vankien parissa tehtävän työn tarkasteluun. Vankilassa tehtävän työn tavoitteet eli uusintarikollisuuden ehkäiseminen ja yhteiskunnan palaaminen voidaan nähdä yhteneväisinä tavoitteina demokraattisen ja sosiaalipoliittisen työn kanssa. Molemmat edellä mainitut pilarit nähdään keskeisessä roolissa nuorisotyön osaamisen ytimessä.

Vankilassa tehtävä työ nuorten parissa tähtää ehkäisemään uusintarikollisuutta, mistä on löydettävissä demokraattisen pilarin kuvauksessa mainittua toimijuuden vahvistamista yhteiskunnassa. Tässä sosiaalipoliittisen pilarin kaltainen koulutukseen tai työelämään kiinnittyminen nähdään yhtenä keskeisenä keinona. Jotta näitä tavoitteiden toteutumista nuorten rikoksia tehneiden parissa voidaan tutkia, käsittelen seuraavaksi syrjäytymisen käsitettä. Syrjäytyminen uhkaa etenkin nuoria aikuisia ja erityisesti nuoret miehet tekevät paljon rikoksia (Hyvä elämä - turvallinen arki 2017).

2.3 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on käsitteenä ongelmallinen. Suomen kielessä syrjäytyminen tarkoittaa ulkopuolelle tai laitamille joutumista. Jotta yksilö voi olla ulkopuolella tai reunalla, täytyy jossain olla keskus, yhteenliittymä, yhteisö, yhteiskunta, valtio, normi tai oletus. Olennaista on ajatella näiden ympärille raja, jonka taakse henkilö syrjäytyessään siirtyy. Side yksilön ja keskuksen välillä heikkenee. Syrjäytymistä täytyy tarkastella aina suhteessa ympäristöön, kulttuuriin, kieleen ja politiikkaan sekä etenkin hallintasuhteen kautta. Sandberg painottaa, ettei syrjäytymistä voida avata ilman keskustelua yhteiskunnasta tai hyvinvointivaltiosta. Ongelmallista hänen mukaansa on kuitenkin käsitteen hajanaisuus ja laaja-alainen käyttö. (Sandberg 2015, 103-105.) Myös Helne (2002, 47) toteaa, että syrjäytymisen käsite on ongelmallinen, mutta jos sen avulla

voidaan käydä hyödyllistä yhteiskunnallista keskustelua, sille on olemassa tarve. Hänen mukaansa (mt., 10) reunalle tai syrjälle joudutaan, kun keskeltä sinne sysätään, ja sysääjän rooli jää syrjäytymisestä keskusteltaessa usein vähälle huomiolle.

Syrjäytyminen-käsitteen alkuperä on jäljitetty vuosikymmenten taakse ranskan kieleen exclusion- ja latinan kielen excludo-käsitteiden pariin. Näillä käsitteillä on tarkoitettu pois sulkemista, sisään päästämisen estämistä, ulospoikimista, estämistä, eristämistä tai pääsyn katkaisemista. Myös englannin kielessä käsitettä on käytetty vastaavassa merkityksessä. Kansainvälisessä kontekstissa on huomioitava yhteiskuntien ja kulttuurien erilaisuus. Exclusion-käsitettä on esimerkiksi käytetty keskustellessa luokkaeroista tai kulttuurien eroista. (Sandberg 2015, 96-102.)

On keskeistä huomata, että syrjäytyminen voi tapahtua yksilön oman päätöksen tai valintojen seurauksena, eikä yksilö välttämättä koe olevansa syrjäytynyt. Syrjäytymisen arvioimiseksi on luotu lukuisia mittareita ja niitä tarkasteltaessa voidaankin todeta, että lähes kuka tahansa voi olla syrjäytynyt (Sandberg 2015, 103).

Syrjäytyminen-käsitettä käytetään politiikan teon välineenä. Yksilö on ikään kuin mahdollista tuomita syrjäytyneeksi, jolloin häneen voidaan kohdistaa toimenpiteitä ja huolta. Yksilö ei mahdollisesti ole toiminut yhteisön tai normien edellyttämällä tai hyväksyttävällä tavalla. Syrjäytyneeksi julistaminen antaa yksilölle ja yhteisölle vahvan viestin väärästä toiminnasta.

Sandberg (2015, 303) kuvaa tutkimuksessaan, että tämän kaltaista huono-osaisuutta pyritään yhteiskunnassa hallitsemaan ennaltaehkäisevällä kaikkiin henkilöihin ulottuvalla kontrollilla. Hänen mukaansa syrjäytymistä tulisi pitää yhtenä keskeisimpänä yhteiskuntapoliittisena kysymyksenä.

Myrskylä (2012, 2) määrittelee syrjäytyneiksi sellaiset opiskelun ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret, jotka eivät ole kouluttautuneet peruskoulun jälkeen. Tämä on minusta hyvä merkki käsitteen ongelmallisuudesta. Määrittelystä tulee vaikutelma, että yksilö on omilla valinnoillaan aiheuttanut syrjäytymisensä. Määrittelyssä ei myöskään tarkastella nuoren ympärillä olevia sosiaalisia tai yhteiskunnallisia suhteita. Euroopan

komission (2010, 5) määriteltäessä syrjäytymistä painotetaan toimeentulon ja köyhyyden tarkasteluun. Tämä kuvaa mielestäni käsitteen ongelmallisuutta esimerkillisesti siksi, että niidenkin ilmiöiden määrittely on epämääräistä ja tarkastelu suhteellista.

Syrjäytyminen ei ole tässäkään tutkimuksessa ongelmaton osa viitekehystä. Mielestäni se on kuitenkin hyvä teoreettinen alusta pohdinnalle, jossa tarkastellaan nuorten vankien vankilajaksoa, uusintarikollisuuden ehkäisemistä ja toimijuutta yhteiskunnassa. Nuoret vangit on eristetty muusta yhteiskunnasta, heidän arjen toimiaan kontrolloidaan ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoa hallitaan. Voisi ajatella, että nuorista vangeista pyritään valmentamaan yhteiskunnan määrittelemällä, oikealla tavalla eläviä kansalaisia.

Syrjäytyneet henkilöt halutaan ensisijaisesti liittää takaisin yhteisyyteen, mutta toisaalta heidät halutaan pitää etäällä. Syrjäytyneistä puhuttaessa yhteiskunta tekee itsestään usein syyttömän tilanteeseen. Syrjäytyneiden sijaan tulisikin puhua syrjäytymisestä, jolloin tarkastellaan ilmiötä laajemmin huomioiden yhteiskunnan olosuhteita ja tilaa. Vielä parempi olisi, että syrjäytymisen sijaan keskustelua käytäisiin yhteiskunnasta. Syrjäytyminen tapahtuu aina suhteessa muihin ihmisiin, yhteiskuntaan ja yhteisöön. (Helne 2002, 10.)

Sisäisen turvallisuuden strategian toimenpiteiden avulla halutaan ennaltaehkäistä syrjäytymisen kehitystä mahdollisimman varhain sovittamalla yhteen eri palveluita ja toimintoja (Hyvä elämä - turvallinen arki 217, 40). Erilaisilla hankkeilla ja tukitoimilla pyritään ennaltaehkäisemään nuorisirikollisuutta, mutta näiden vaikuttavuuden arviointi on vielä vähäistä (Pekkarinen, Haikkola, Hästbacka, Karhunen ja Schalin 2019, 13). Mittaamalla ja osoittamalla ennaltaehkäisevän työn vaikuttavuutta laajemmin, työlle voisi olla mahdollista saada lisää rahoitusta ja muita resursseja. Syrjäytymisen kehityksen katkaisuun ja hoitoon tulisi kiinnittää nykyistä huomattavasti enemmän huomiota.

2.4 Toimijuus

Viimeisenä näkökulmana nostan teoreettiseen pohdintaan näkökulmia toimijuudesta yksilön oman elämän ja yhteiskunnan näkökulmasta. Tämä on mielestäni tärkeää, koska ajattelen elämänhallinnan ja toimijuuden yhteiskunnassa vaikuttavan hyvinvoinnin kokemukseen ja edesauttavan rikoksetonta elämää.

Nussbaumin (2011, 33-34) toimintavalmiusteoria perustuu siihen, että hyvä elämä mahdollistuu yksilölle tilanteessa, jossa yhteiskunta on varmistanut hänelle mahdollisuuden ohjata omaa elämää ja tehdä valintoja. Siinä tarkastellaan yhteiskunnan tukea yksilön hyvinvointiin kymmenen kohdan listan kautta:

1. Täysimittainen elämä
2. Ruumiillinen terveys
3. Ruumiillinen koskemattomuus
4. Mielikuvitus ja ajattelu
5. Tunteet
6. Kriittinen ajattelu
7. Yhteys muihin ihmisiin
8. Yhteys luontoon ja muihin lajeihin
9. Leikki ja nauru
10. Vaikuttaminen omaan elämään ja ympäristöön

Nussbaum (2011): Hyvinvoinnin perustekijät (Ten Central Capabilities)

Laition (2014, 36) mukaan Nussbaumin hyvinvoinnin perustekijät sisältävä toimintavalmiusteoria tarjoaa yhden jäsenystävän nuorisotyön sisällön tarkasteluun. Nieminen (2014, 59) puolestaan arvioi Nussbaumin teorian turhan yleisluonteiseksi nuorisotyön ytimen kuvaamisessa. Hän nostaa rinnalle Helangon ajatuksen nuorten vertaiskasvatuksen merkityksestä ja nuorisotyön roolista vertaiskasvatuksen ohjaajana.

Nuorisotyön osaamisen ydintä kuvataan siten, että nuorisotyö on pitkäkestoista, kasvatuksellista, tavoitteellista ja ikäperustaista toimintaa, jolla on vakiintunut

keinovalikoima (Kiilakoski 2014, 61). Nuorisotyössä on jo vuosikymmenten ajan totuttu toimimaan moniammatillisesti ja laajasti eri toimijoiden välillä (Määttä & Tasanko 2012, 24). Erikoistuminen nuoriin ja nuorisokulttuureihin avaa näkymiä parempaan nuorten ymmärtämiseen ja virittää moniammatillista yhteistyötä toimijoiden välillä (mt, 30).

Nuorisotyön tulee antaa nuorille mahdollisuus muuttua ilman kasvojen menettämistä (Laitio 2014). Juuri tämä on se erityinen osaaminen, jolla nuorisotyö voi vaikuttaa vakavia rikoksia tehneiden nuorten parissa. Nuorten parissa vankilassa tehtävän työn tavoite on tukea nuorta muutoksessa ja vahvistaa nuoren toimijuutta yhteiskunnan jäsenenä.

Mikäli tehdyllä työllä tavoitellaan vahvempaa toimijuutta, työ saa kasvatuksellisia ulottuvuuksia (Kiilakoski 2014, 64). Nuorisolain (1285/2016, 1.1-2 §) keskeisiä tavoitteita on edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta, vahvistaa nuoria sosiaalisesti sekä tukea nuorten itsenäisyyttä ja kasvua.

Nuorisotyön kuvauksen demokraattinen pilari eroaa siinä Nussbaumin toimintavalmiusteorian kanssa, että demokraattisen pilarin ajattelussa on mukana myös formaalin vaikuttamisen ja osallisuuden ajatus. Nussbaumin toimintavalmiusteoria lähtee ajatuksesta, että toimijuuden avulla luodaan edellytyksiä yksilön hyvinvoinnille. Tämä näkökulma sisältyy myös nuorisotyön demokraattisen pilarin kuvaukseen. Toiminta ja sen mahdollisuus nähdään elämänhallintaa ja tyytyväisyyttä parantavana asiana. Toimijuuden avulla ehkäistään syrjäytymistä, kun tuodaan henkilö yhteisen toiminnan ääreen.

Sosiaalipoliittisessa poliittisessä pilarissa painotetaan kiinnittymistä myös yhteiskuntaan esimerkiksi työn tai opiskelun avulla. Siinä tavoitteena on, että nuori on yhteydessä yhteiseen, mikä on tunnistettava ajatus syrjäytymiseen liittyvästä keskustelusta. Nussbaumin toimintavalmiusteoriassa painottuu, että yhteiskunta varmistaa edellytykset olla hyvinvoiva toimija yhteiskunnassa, kun taas nuorisotyön sosiaalipoliittisen pilarin kuvaukseen liittyy mahdollisuus, että yhteiskunta voi kohdistaa toimenpiteitä henkilöön ilman, että hän niitä pyytää.

Valitsemalla nuorisotyön osaamista kuvaavien demokraattisen ja sosiaalipoliittisen pilarin teorit ja Nussbaumin toimintavalmiusteoria osaksi tutkimusta, sain lähestymistavan haastatteluista saanut aineiston käsittelemiseen. On muistettava, että nämä teorit tarjoavat rajallisen näkökulman nuorisotyön osaamisen tarkastelemiseen. Valitsin nuorisotyön demokraattisen ja sosiaalipoliittisen pilarin sekä Nussbaumin toimintavalmiusteorian, koska ne tarjoavat minusta parhaimman lähestymistavan vankilassa tehtävän tarkastelemiseen uusintarikollisuuden ehkäisemisen näkökulmasta. Teoriat auttoivat jäsentämään aineistoa temaattisesti ja löytämään teorioiden mukaisia sisältöjä. Teemoittelemalla aineistoa teorioiden mukaisesti, oli mahdollista saada vastauksia tutkimuksen pääkysymykseen.

Tutkimuksen pääkysymyksenä pohdin, miten nuoruus elämänvaiheena otetaan huomioon nuoren vankien parissa tehtävässä työssä ja miten toimijuutta, syrjäytymisen ehkäisyä ja rikoksetonta elämää edistetään. Työssä rikoksia tehneiden nuorten parissa tavoitellaan sitä, että nuori elää rikoksetonta elämää ja pärjää vankilajakson jälkeen. Nuorta voi auttaa tavoittamaan hyvän, rikoksettoman elämän vahvistamalla hänen kokemustaan toimijana yhteisössä, jossa apua saa tarvittaessa.

3 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT, AINEISTO JA ANALYYSI

Kun haluaa selvittää ihmisten käsityksiä, näkemyksiä tai kokemuksia jostain asiasta, kannattaa kysyä. Haastattelut ovat laadullisen tutkimuksen yleinen tapa kerätä tietoa. (Hyvärinen, Suoninen & Vuori 2021) Ihmisten toimintaa, kulttuuria ja yhteiskuntaa tarkastelevissa tutkimuskysymyksissä laadullinen tutkimus on yleinen tapa tehdä tutkimusta (Vuori 2021). Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa tutkimuskysymystä tarkastellaan asiantuntijoiden haastatteluiden kautta.

Nuorisotyön kentällä on kehittämisen varaa analysoitavan tiedon keräämisen suhteen eikä se ole luonteva osa nuorisotyössä käytettäviä menetelmiä (Määttä & Tasanko 2012). Tätä ajatusta tukee Kiilakosken ja Honkatukian mainitsema (2018, 11) nuorisotyötä määrittelevä hiljainen tieto ja nuorisotyöntekijöiden käyttöteoria. Nuorisotyössä tietoa ja osaamista häviää vanhojen työntekijöiden poisjäännin yhteydessä mutta myös koska uutta tietoa ei kirjata ylös eikä tieto vakiinnu käyttöön (Kiilakoski 2015, 129). Suomessa vankilassa kohdattavien nuorten parissa tehtävästä työstä ei juurikaan ole tutkimustietoa. Tästä syystä ajattelen, että tutkimukseni kannalta asiantuntijahaastattelut toimivat parhaiten aineistonkeruumenetelmänä nuorten kanssa työskentelevien hiljaisen tiedon keräämiseksi.

Tässä tutkimuksessa olen haastatellut nuorten vankien parissa työskenteleviä rikosoikeusalan ammattilaisia. Asiantuntijahaastatteluiden avulla kartoitettiin, miten nuoruutta elämänvaiheena huomioidaan nuorten vankien parissa tehtävässä työssä. Työtä haluttiin tarkastella eri ammattiryhmien näkökulmista, mikä antaa mahdollisuuden kehittää nuorten parissa tehtävää työtä.

Haastattelut sopivat mielestäni tutkimuksen aineistonkeruutavaksi siksi, että en tuntenut haastateltavia entuudestaan. Uskon, että haastattelijä pystyy vaikuttamaan läsnäolon ja osallistumisen kautta haastattelutilanteeseen niin, että haastateltavan kynnys tuottaa tietoa madaltuu. Haastattelut toimivat aineistonkeruutapana myös siitä syystä, että vankilatyö ei ollut minulle haastattelijana tuttu. Haastattelu mahdollisti uuden tiedon keräämisen ilman, että tutkittavan aiheen tarvitsi olla tutkijalla entuudestaan tuttua. Hirsjärven (2015, 195) mukaan haastattelun etu aineistonkeruun menetelmänä on se, että suunnitellut henkilöt saadaan usein helpommin mukaan tutkimukseen, koska haastateltavien ei tarvitse pärjätä tilanteessa yksin. Hänen mukaansa haastattelu tulee valmistella ja suunnitella huolellisesti, että haastattelu onnistuu parhaalla mahdollisella tavalla. Hyvärisen mukaan (2017, 12) haastatteluita tarvitaan, koska niiden avulla voidaan tavoittaa sellaista tietoa, mitä ei varsinaisten haastattelukysymysten avulla osata kartoittaa tai minkä äärelle ei tutkijana tavallisesti pääse. Hän painottaa (mt., 13, että haastattelu on ennen kaikkea vuorovaikutusta, jossa haastattelijan tulee olla valmis yllätyksiin.

Valitsemalla tutkimukseeni puolistrukturoidun haastattelumuodon halusin varmistua, että vastaajat vastaavat vapaasti, mutta pysyvät samalla tutkimuksen aiheessa. Näin ajattelin saavani myös vertailukelpoista tietoa haastateltavilta. Kuten Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) kertovat, että puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään melkein tai kokonaan samanlaiset kysymykset eikä vastaajalla ole kovinkaan suurta liikkumavaraa vastauksessaan. Heidän mukaansa puolistrukturoitu haastattelu toimii tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä sellaisessa tutkimuksessa, joissa halutaan tietoa juuri tietyistä asioista tai teemoista.

Juhila (2006) kuitenkin muistuttaa, että kysymysten vahva teemoittaminen ei saa ohjata liiaksi itse haastattelutilannetta, vaan haastateltavalle tulee antaa tilaa ja vapautta vastata. Hänen mielestään teemoittamisessa on tärkeää nimenomaan se, että teemat syntyvät haastattelun tuloksista – ei ennalta päätettyinä. Teemat ovat aineistossa toistuvia asioita. Eskola ja Suoranta (2000) kuvaavat, että teemahaastattelun avoimuus saa haastateltavan edustamaan helpommin itseään, mutta teemat takaavat, että haastateltavat puhuvat edes osittain tutkittavista asioista.

3.1 Asiantuntijahaastattelut tutkimustiedon lähteenä

Asiantuntijahaastattelu ei ole tutkimusmenetelmä itsessään, vaan se tarkoittaa enemmänkin haastattelun luonnetta tutkimusmenetelmänä tutkimuksen osalta (Alastalo, Åkerman & Vaitinen 2017, 214). Vaikka kukaan haastateltavista ei varsinaisesti nuorisotyöntekijöiksi itseään profiloitukaan, tutkimuksen haastatteluista tehtäessä minua auttoi oma kokemukseni nuorisotyön tehtävistä. Pystyin helpommin ymmärtämään haastateltavien työn luonnetta nuorista koostuvan kohderyhmän parissa.

Asiantuntijahaastattelu sopii mielestäni aineistonkeruuseen parhaiten, koska se tarjoaa haastateltavalle vapauden puhua juuri niistä teemoista ja aiheista, jotka ovat hänen mielestään merkityksellisiä. Asiantuntijahaastattelun kysymysten tulee olla toisaalta selkeitä mutta toisaalta riittävän avoimia. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 66) mukaan teemahaastattelulla pyritään keräämään sellainen aineisto, josta voidaan tehdä tutkimuksen tutkimuskysymystä ratkovia päätelmiä. He varoittavat liian vahvasta ja ohjaavasta hypoteesista, ettei haastateltavaa ohjata liiksi johonkin tiettyyn suuntaan. Haastateltavan tulee voida vastata kysymykseen oman osaamisalueensa ja kokemuksensa perusteella (Alastalo, Åkerman & Vaitinen 2017, 223). Uutta tietoa syntyy monimutkaisten prosessien kautta. Näissä prosesseissa olevilla henkilöillä ja tahoilla on kaikilla vastuu ja tärkeä panos tiedon luonnissa. Tietoa pitää jakaa eikä sitä voi omistaa. (Heinonen & Kapanen, 2012, 76.)

Asiantuntijuus on monimuotoista, joten haastattelija voi joutua pohtimaan tarkasti, ketä ja miksi hän haluaa haastella. Asiantuntija on henkilö, jolla voi olettaa olevan syvällistä tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastateltaviksi soveltuvien henkilöiden löytäminen voi välillä olla haasteellista, joten siihen kannattaa varata tutkimuksessa aikaa. Asiantuntijuus ei ole ominaisuus tai kyky, vaan asiantuntijuutta voi kerryttää muun muassa ammatillisten tehtävien kautta ja se saattaa ilmentyä esimerkiksi tietynlaisena kielenkäyttönä tai ammattitermien käyttönä. (Alastalo, Åkerman & Vaitinen 2017, 215-216.) Tässä tutkimuksessa haastateltaviksi haluttiin löytää mahdollisimman monialaisesti asiantuntijoita, jotka tekevät työtä vakavia rikoksia tehneiden nuorten parissa. Haastateltavat työskentelivät eri tehtävänimikkeillä eri organisaatioiden alaisuudessa. He

ovat omien alojensa ammattilaisia, joiden työllä on olemassa yksi yhteinen nimittäjä: vakavia rikoksia tehneet nuoret.

3.2 Haastateltavien valinta ja haastatteluiden kulku

Haasteltavien löytäminen tutkimustani varten ei ollut helppoa. Melkein kaikki näistä organisaatioista olivat sellaisia, jotka eivät kertoneet julkisilla internetsivuillaan kuin yleiskuvaksen toiminnasta, eikä toimintamuotoja tai työskentelytapoja kuvailtu tarkemmin. Henkilökunnan yhteystietoja ei kerrottu julkisesti, joten yhteydenotot tuli tehdä tiedustellen parhaita asiantuntijoita organisaation puhelinvaihteesta tai yleisestä sähköpostiosoitteesta. Haastatteluita varten lähestyin sähköpostitse heidän organisaatioitaan ja pyysin lupaa haastatteluiden tekemiseen. Yhteydenotoissa kerroin, että tutkimuksessa tarkastellaan nuorten vankien kanssa tehtäviä työtehtäviä ja -muotoja kuten ohjaus-, suunnittelu- tai koordinoititehtäviä. Organisaatiot välittivät minulle vastauksissaan haastateltavien henkilöiden yhteystiedot ja pystyin aloittamaan suoran yhteydenotot. Kaikki haastatteluihin mukaan pyydyt henkilöt eivät osallistuneet tutkimukseen kiireen vuoksi. Myös haastatteluihin suostuneet kuvailivat työarkeaan kiireelliseksi ja haastatteluajankohtien löytäminen oli paikoin hankalaa.

Haastateltaville kerrottiin ennen haastatteluun suostumista tutkimuksen aiheesta ja tavoitteesta, aineiston käytöstä ja säilytysajasta, analysoinnista, muista lähteistä, tutkimuksen vapaaehtoisuudesta ja yksityisyydestä. Näin halusin tukea haastattelun avointa henkeä ja varmistaa, että haastateltava osallistuu tutkimukseen luottavaisena.

Tutkimukseen haastateltiin kahdeksaa asiantuntijaa kuudesta eri organisaatiosta. Haastattelut toteutettiin joulukuun 2020 ja huhtikuun 2021 välisenä aikana. Haastateltavat edustavat eri ammattialoja ja -ryhmiä. Haastateltavat ovat vankiloissa ohjaustyötä tekeviä, Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijoita, vankilatyön kouluttajia sekä vankiloissa vierailevia seurakunnan ja järjestösektorin työntekijöitä. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, joissa hyödynnettiin puolistrukturoitua kysymysrunkoa (liite 1). Haastattelut toteutettiin videoneuvotteluyhteyden välityksellä, mikä mahdollisti tallentamisen myöhempää analysointia varten.

Haastattelut tallennettiin kokonaisuudessaan, vaikka tutkimuksen kannalta olennaisinta on puheen sisältö. Tallennukseen pyydettiin haasteltavilta lupa. Haastatteluita tehtiin yhteensä kahdeksan videoyhteyden välityksellä ja yksi haastattelu kesti noin 45–60 minuuttia. Tallennettua haastattelumateriaalia syntyi noin 456 minuuttia. Tallenteet purettiin litteroimalla ja litteroitua materiaalia syntyi yhteensä 129 arkkia.

Tutkijana koin, että videoyhteydellä oli suuri merkitys haastattelutilanteen rentouden ja keskustelun luontevuuden varmistamiseksi. Tämä rakensi haastattelutilanteesta luontevamman vuorovaikutustilanteen, koska haastattelu tapahtui kasvokkain. Tiittula, Rastas ja Ruusuvuori kertovat (2005, 268), että kasvokkain tapahtumassa keskustelussa osapuolet voivat tarkkailla toisensa luotettavuutta, eleitä ja varmistuvat niistä, miten luottamuksellisia asioita haluavat kertoa.

Haastattelu tilanteena on hyvä aloittaa ja päättää erityisillä toimilla, että haastateltava tietää milloin varsinainen keskustelu alkaa. Samalla haastattelijä luo pohjaa yhteiselle keskustelulle. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 24.) Otin tutkijana tavaksi kertoa haastattelun alussa, kuka olen, mitä opiskelen ja mikä on tutkimukseni aihe. Kerroin myös, miksi olen tutkimuskysymyksestä kiinnostunut ja miten olen päätenyt aihetta tutkimaan. Koin, että tämä toimintatapa vakuutti osan haastateltavista tutkimuksestani ja minusta sen tekijänä.

Aineistoa kerättiin asiantuntijahaastatteluiden avulla rikosoikeusalan asiantuntijoilta, jotka työskentelevät nuorten parissa. Heidän ammatillinen osaamisensa ja tietonsa on laajaa ja syvää. Haastatteluita tehdessäni halusin olla mahdollisimman hyvin läsnä ja kuunnella haastateltavien näkemyksiä. Hyvärisen mukaan (2017, 30) haastattelijan tulee haastattelutilanteessa kuunnella ja näyttää kuuntelevansa minipalautteen avulla. Minipalautteella hän viittaa Spradleyn (1979, 56–58) ohjeistukseen, miten olla haastattelijä voi olla paremmin läsnä haastattelutilanteessa osoittamalla kiinnostusta ja kunnioitusta haastateltavaa kohtaan, antamalla tilaa puhua olemalla itse hiljaa ja kysymällä lisätietoja.

Jokainen haastattelutilanne oli erilainen, joten minun tuli haastattelijana tiukasti pysyä kysymyspatteristossani. Näin haastatteluista pystyttiin kokoamaan aineisto, josta saatiin

vastauksia tutkimuskysymyksiin. Asiantuntijahaastattelut edellyttävät usein, että kysymyksiä muokataan haastattelujen edessä (Alastalo, Åkerman & Vaitinen 2017, 223).

Kokemukseni tehdyistä haastatteluista on yleisesti ottaen hyvä. Huomasin, että usein haastatteluiden alussa haastateltavat olivat jännittyneitä. Pyrin vähentämään tilanteen jännittyneisyyttä olemalla rauhallinen ja rento. Halusin vahvistaa haastateltavan ja haastattelijan välistä luottamussuhdetta kertomalla tarkemmin tutkimuksen temasta, omasta taustastani ja siitä, miksi olen päätenyt tutkimaan kyseistä teemaa. Huomasin tämän rentouttavan tilannetta. Haastattelun edessä haastateltava usein rentoutui vastaamaan varsin monipuolisesti esitettyihin kysymyksiin. Tämän vuoksi haastattelijana täytyy olla tarkkana, ettei aihe karkaa varsinaisesta temasta liian kauas. Halusin kuitenkin ylläpitää tilanteessa väljää ja vapaata ilmapiiriä, koska uskon sen tuottavan laajemman ja monipuolisemman tutkimustuloksen.

Kokemukseni mukaan nuorten kanssa työskentelevien asiantuntijoiden haastattelemine toimii tutkimuksessani, koska näin saadut vastaukset rajautuivat tutkimuksen aiheen. Vastauksissa haastateltavat pystyivät keskittymään nuoria vankeja koskevaan työhön eikä vankilan yleinen työ tai toiminta vaikuttanut niin voimakkaasti vastausten sisältöön.

3.3 Aineiston analyysi

Aineiston keräämisen ja litteroinnin jälkeen aineisto kuvailtiin. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 145) mukaan laadukkaan analyysin kivijalkana toimii hyvin kuvailtu aineisto. He tarkentavat, että kattavalla aineiston kuvaamisella voidaan kartoittaa tapahtumien, toimintojen, henkilöiden tai kohteiden piirteitä ja ominaisuuksia. He painottavat, että tutkijan tulee pyrkiä häivyttämään itsensä tutkimuksesta ja tekstistä.

Haastattelut litteroitiin kokonaisuudessaan tallenteiden pohjalta ja anonymisoitiin, ettei vastaajia voi tunnistaa. Litteroidut haastattelut numeroitiin ja nimettiin H1-H8. Litterointi on oivallinen tapa tutustua kerättyyn aineistoon ja toimii analyysin ensimmäisenä vaiheena (Ruusuvoori & Nikander 2017, 437). Virtuaalisesti toteutetussa tutkimuksessa

noudatetaan samoja tutkimuksen tekemisen eettisiä sääntöjä kuin missä tahansa tutkimuksessa, mutta niissä on huolehdittava erityisen tarkasti anonyymiyden toteutumisesta ja materiaalin säilyttämisestä (Tiittula, Rastas & Ruusuvuori 2005, 270). Tämän tutkimuksen osalta toimittiin niin, että litteroinnin jälkeen haastattelunauhoitteet hävitettiin. Videoyhteyden avulla toteutetussa tutkimuksessa haastateltavalle painotettiin, että haastattelutilanne oli yksityinen ja turvallinen, eikä haastatteluista tehtyjä tallenteita luovuteta muiden haltuun. Kun aineisto oli kerätty ja litteroitu, oli aika siirtyä analyysivaiheeseen. Aineiston analyysivaihe noudatti kolmea vaihetta, eli ne luokiteltiin, analysoitiin ja lopulta siirryttiin tulkintaan.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tutkija pysähtyy usein tutkimaan omaa tutkimuskysymystään kriittisesti. Tästä syystä analysointi kannattaa aloittaa aineistonkeruun kanssa samanaikaisesti, koska se avaa mahdollisuuden tarkentaa omaa tutkimuskysymystä tai tutkimuksen alakysymyksiä. Aineisto ei kuitenkaan koskaan vastaa täsmälleen tutkijan asettamaan tutkimuskysymykseen laadullisessa tutkimuksessa, joten tutkija joutuu hieman etsimään vastauksia. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 12-13.) Aineisto ei kerro suoraan mitään, mutta se voi johdatella tutkijaa uusiin kysymyksiin ja näkökulmiin (mt., 15). Tämän tutkimuksen osalta totesin, että haastatteluiden kautta saadulla aineistolla pystytään vastaamaan esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Litteroitua materiaalia tutkimalla on mahdollista tunnistaa nuorten vankien parissa tehtävän työn yhteneväisiä ja eriäviä teemoja, näkökulmia, työtapoja ja käytäntöjä. Materiaalin teemoittamisen avulla on myös mahdollista poimia nuorten vankien ikään liittyviä erityispiirteitä tai tarpeita. Hirsjärvi ja Hurme painottavat (2008, 142), että tutkijan tulee tuntea aineistonsa niin hyvin, että hän tunnistaa litteroiduista haastatteluista teemat yleensä varsin nopeasti. Tämän tutkimuksen osalta haastatteluista litteroidessa tehdessä aineiston teemat alkoivat nousta esiin ja muodostaa tuloksille pohjaa.

Teemoittelun avulla tutkimusaineistosta voi nostaa tutkimusongelman kannalta keskeiset ja valaisevat teemat esiin. Tämä mahdollistaa arvion siitä, miten usein mikäkin teema nousee materiaalissa esiin. Vaikka teemoitettua aineistoa jäsentää miten tahansa, siitä riittää analysoitavaa runsaasti. Sitaatit osana analyysia usein kuvaavat teemoitettua

analyysia, mutta niitä ei tule käyttää liikaa. (Eskola & Suoranta 2008, 174–180.) Aineiston sisällönanalyysissa hyödynsin teemoittamista, joka mielestäni tarjosi parhaat välineet aineiston yhteneväisyyksien paikantamiseksi. Tämä auttoi johdattamaan analyysia pidemmälle. Haastatteluisa hyödynnettiin kysymyspatteristoa (liite 1), mutta aineiston teemoittelun yhteydessä syntyi luontevasti tulosten esittelyluvun jäsennessä.

Kaikissa haastattelutilanteissa käytettiin samaa kysymyspatteristoa, mutta haastattelutilanteet muuttivat hieman tulosten esittelyjäsennessä. Käytännössä haastateltavat kertoivat ensin käytännön työn sisällöstä ja tavoitteista yleisellä tasolla. Työmenetelmiä ja prosesseja kuvatessa vastaajat suosivat yksilö- ja ryhmätoiminnan erittelemistä toisistaan ja nostivat esiin kuntouttavan ohjelmatyön roolia toiminnassa. Seuraavana toiminnan muotoja vertailtiin työn keskeisiin tavoitteisiin eli elämänhallinnan ja sosiaalisen suhteiden vahvistamiseen sekä rikosten uusintariskien ehkäisyyn. Haastattelutilanteissa huomasin, että haastateltavat kertoivat usein toiminnasta ja tavoitteista yleisesti kaikkien vankien parissa, joten pyysin heitä vielä erittelemään nuoren vangin kanssa tehtävän työn mahdollista erilaisuutta. Viimeisenä haastateltavat kertoivat yleensä ammatillisista näkemyksistään ja kehitysideoistaan nuorten vankien parissa. Tämä oli luonteva tapa siirtyä nykytilanteen kuvauksesta tulevien mahdollisuuksien pohdintaan. Tulosluku seuraa edellä mainittua teemajärjestystä, jossa ensin keskitytään työn nykytilanteeseen ja päädytään kehitysideoiden läpikäymiseen.

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tehtyjä havaintoja ei sellaisenaan esitetä tutkimuksen tuloksina. Niitä voidaan ajatella johtolankoina tutkittavasta temasta ja tutkijan tehtävänä on pyrkiä näkemään tehtyjen havaintojen taakse. Havaintoja ja tuloksia voi yhteiskunnallisessa tutkimuksessa olla vaikea erottaa toisistaan, koska myös havainnoilla voi olla merkitystä tulosten analysoimisessa. (Alasuutari 2011, luku 4.) Günther, Hasanen ja Juhila (2006) kertovat, että laadullisessa tutkimuksessa numerot eivät välttämättä itsessään ole tutkimuksen lopputulos. He avaavat laadullista tutkimusta niin, että tärkeää on peilata ja vertailla saatua aineistoa teorioihin oman ajattelun pohjalta.

Vaikka aineistosta teemat nousivat esiin varsin helposti, tutkimuksen pääkysymykseen vastaaminen vaati syvällistä perehtymistä aineistoon. Tutkimuskysymykseen ei ollut

saatavilla suoria vastauksia aineistosta, vaan vastausten saaminen vaati tutkijalta vertailua näkökulmaksi esitettyjen teorioiden kanssa.

3.4 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja lähdekritiikki

Tiede on inhimillistä toimintaa ja siinä pitäisi pyrkiä samoihin arvoihin kuin kaikessa muussakin ihmisten välisessä toiminnassa. Näitä ovat rehellisyys, luotettavuus ja toisen ihmisen arvostus. Tyypillisimpiä rikkeitä tutkimusta tehdessä ovat väärentäminen ja plagiointi. Tutkimuseetiikkaan liittyvillä ohjeistuksilla ja keskustelulla halutaan vahvistaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja tiedeyhteisön merkitystä. (Kuula 2006, 29-30.)

Kuula (2006, 11) kuvaa, että etiikka ja eettiset kysymykset kulkevat tutkimuksen jokaisessa vaiheessa mukana aina aiheen valinnasta loppupäätelmiin saakka. Näihin kysymyksiin tutkija joutuu etsimään usein tapauskohtaisia ratkaisuja, koska kaikkiin tilanteisiin ei ole olemassa selkeää vastausta (Kuula 2006, 12). Tätä tutkimusta tehdessä haluttiin tehdä mahdollisimman eettisiä ratkaisuja jokaisessa vaiheessa. Pohjaksi eettisiin ratkaisuihin käytettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia ohjeita, joilla mahdollisimman eettisten tutkimusten tekemiseen.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat lähtökohdat eettiselle tutkimukselle jakautuvat kolmeen aihealueeseen. Ohjeistuksella halutaan varmistua, että tutkittavan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan, tutkimuksella vältetään tekemästä vahinkoa ja tutkittavan yksityisyys suojataan. Nämä ovat erityisen tärkeitä lähtökohtia tutkimuksessa, joissa tutkitaan ihmisiä tai heidän parissa tehtävää työtä. (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 414.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta painottaa, että *Hyvä tieteellinen käytäntö* -ohjeistus avaa eettisen tutkimuksen keskeiset periaatteet. Ohjeistuksessa todetaan, että Suomessa ohjeistuksen noudattamisesta huolehtiminen on jokaisen yksittäisen tutkijan omalla vastuulla, ja samalla koko tiedeyhteisön vastuulla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 6–7). Tutkimuksessani pyrin noudattamaan *Hyvä tieteellinen käytäntö* -ohjeistusta niin tarkasti, kuin se on mahdollista. Tutkimus tarkastelee ihmisten tekemää työtä ihmisten

parissa. On tärkeää, että tutkimus on eettisesti korkeatasoinen ja luottamus haastateltavien ja haastattelijan välillä säilytetään.

Kuulan (2006, 58–59) mukaan, että tutkimusten eettiset normit sitovat tutkijaa ammatillisesti, mutta eivät laillisesti. Hänen mukaansa ihmistieteissä kaiken tutkimuksen yhteinen lähtökohta on ihmisen kunnioittava kohtaaminen. Hän painottaa, että ihmisarvon kunnioitus tulee näkyä, kun aineistoa hankkii tutkimustarkoituksiin. Tässä tutkimuksessa haastatteluiden luottamuksellisuus oli tärkeää. Tämä haluttiin varmistaa kertomalla avoimesta tutkimuksen lähtökohdista, näkökulmista ja haastattelijasta. Tutkimuksessa haluttiin kohdata jokainen haastateltava kunnioittavasti ja arvostavasti.

Eskola ja Suoranta (2000, 93) painottavat, että luottamus on kaiken perusta tutkimushaastattelussa. Heidän mielestään koko haastattelun onnistuminen on kiinni siitä, miten hyvin haastattelija onnistuu herättämään haastateltavan luottamuksen ja pitämään keskustelun avoimena. Vaikka tutkimuksessa tarkasteltaisiin organisaation tai viranomaisen toimintaa, haastateltavan yksityisyys täytyy turvata ja tutkimuksessa huomioida myös haastateltavan kokemukset (Kuula 2006, 75). Tässä tutkimuksessa haluttiin säilyttää avoin ja luotettava ilmapiiri sen jokaisessa vaiheessa. Ennen haastatteluita luottamusta haluttiin tukea kertomalla, että haastattelut ovat luottamuksellisia hetkiä, joissa pyritään minimoimaan ulkopuoliset häiriötekijät. Haastateltaville kerrottiin, miten aineistoa käsitellään. Heille kuvailtiin, että tallenteista ainoastaan äänitallennetta hyödynnetään pelkästään litteroinnin ajan, litteraatit käsitellään niin, ettei niistä voi tunnistaa vastaajaa. Alkuperäiset tallenteet hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Näin haluttiin varmistaa, etteivät haastateltavat ole tunnistettavissa eikä tutkimuksesta koidu haastateltaville haittaa. Haastateltaville kerrottiin, että osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja eheillä on mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta sen jokaisessa vaiheessa.

4 MITEN NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA HUOMIOIDAAN NUORTEN VANKIEN PARISSA TEHTÄVÄSSÄ TYÖSSÄ?

Tutkimusta tehdessä huomasin, että nuoruus määritellään monin eri tavoin riippuen siitä, mikä taho toimintaa toteuttaa. Aineistoa teemoiteltaessa syntyi tulosten esittelylle runko. Tulosten alussa kuvaan miten haastateltavat määrittivät kohderyhmänsä. Ensimmäisessä alaluvussa kuvaan haastatteluissa kuvattua työtä ja sen tavoitteita. Toisessa alaluvussa perehdytään yleisesti työmenetelmiin, arjen rungon muodostamaan ohjelmatoimintaan sekä nuoren kohtaamiseen. Kolmannessa alaluvussa avataan uusintariskin ehkäisyä erityisesti haastatteluissa painottuneiden elämönhallinnan ja sosiaalisten suhteiden vahvistamisen avulla. Neljännessä alaluvussa syvennytään tarkastelemaan, miten nuoruutta erityisesti huomioidaan vankilatyössä. Viimeisessä eli viidennessä alaluvussa pohditaan haastatteluissa nousseita kehitysideoita nuorten tukemisen parantamiseen.

Tutkimukseni painottuu 15-20-vuotiaiden nuorten vankien parissa tehtävään työhön, koska alle 21-vuotiaiden nuorten kohdalla nuori ikä huomioidaan lieventävänä asiana tuomiota langettaessa. Haastatteluiden perusteella selvisi, että vankiloissa on hieman vaihtelevia ikäryhmittelyjä vankila-arjen, työn tai toiminnan järjestämisen kannalta. Tähän vaikuttavat vankilan oma tilanne, vankien määrä ja työtä ohjaavat monet eri lait. Esimerkiksi Suomen Lastensuojelulaissa (417/2007, 1.6 §) alle 18-vuotias määritellään lapseksi ja 18-24-vuotias nuoreksi.

Haastatteluissa yhtenä syynä vankilan toiminnan laajempien ikäryhmien käyttämiselle toiminnassa nähdään se, että vankilaan joutuminen edellyttää usein toistuvia rikoksia ja tuomioita eli vankilaan joudutaan vasta hieman myöhemmin kuin alle 21-vuotiaana. Tästä syystä laajempi kohderyhmä mahdollistaa vankilassa enemmän esimerkiksi ryhmätoimintoja.

Järjestöissä työskentelevät haastateltavat kuvailevat työskentelevänsä 15-29-vuotiaiden vakavia rikoksia tehneiden nuorten parissa. Järjestöt vierailevat vankiloissa, mutta toimivat laajasti nuorten rikoksia tehneiden parissa vankilan ulkopuolella vapautumisen jälkeen. Heidän toimintansa tavoittaa työntekijöiden oman arvion mukaan vakavia rikoksia tehneitä nuoria laajasti. Järjestöjen työntekijöiden mukaan vankilan ulkopuolella tehtävässä työssä pieniä rikoksia kuten näpistyksiä tehneet nuoret eivät hakeudu rikoksia tehneille suunnatun toiminnan piiriin. He arvioivat, että nuoret kokevat saavansa toiminnasta merkittävää tukea ja hyötyä elämäänsä kohtaamisten ja yksilöllisen tuen kautta.

4.1 Nuorten vankien parissa tehtävän työn kuvaus ja tavoitteet

Haastatteluissa kerrotaan, että Rikosseuraamuslaitos on täytäntöönpanoviranomainen vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten osalta. Haastateltava kuvailee, että heidän työnsä tehdään hieman kauempana nuorten vankien rajapinnasta. Rikosseuraamuslaitoksessa on valmisteilla selvitys, jossa tutkitaan alaikäisten vankien olosuhteita ja tilannetta vankiloissa. Hän painottaa haastattelussa, että alaikäisten tai nuorten vankien osalta perhetyö on tärkeä osa työkokonaisuutta.

Haastateltava kuvaa, että Suomen vankiloissa nuoriso-osastoja on Helsingin ja Turun vankiloissa sekä Vantaan tutkintavankilassa. Keravan avovankilassa on nuorten aikuisten osasto, johon sijoitetaan 18-24-vuotiaita vankeja. Nämä nuoret osallistuvat vankilan toimintaan vanhempien vankien kanssa normaalisti. Haastateltava kertoo, että koska Suomen vankeuslaki ohjaa sijoittamaan vangin lähelle omaa kotikuntaa eikä nuorten vankien määrä ole Suomessa suuri, varsinaisia nuorten osastoja ei muissa vankiloissa ole.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen opetushenkilökuntaan kuuluva haastateltava opettaa pääsääntöisesti vankilatyötä tutkinto-ohjelmissa. Hänen opiskelijansa ovat hankkimassa osaamista ja koulutusta vankiloiden ohjaukseen tai valvontaan liittyviin tehtäviin. Opiskelijoille opetetaan päihde- ja mielenterveystyötä, motivoivaa keskustelua ja ohjelmatyön kokonaisuuksia yleisesti. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen

opetussisällöissä pidetään motivoivaa keskustelua perusmenetelmänä, kun taas monia muita ohjelmia voi opiskella täydennyskoulutuksissa.

Tutkintavankilassa ohjaustehtävissä työntelevä haastateltava vastaa työssään alle 21-vuotiaista nuorista. Haastateltava henkilö kuvaa tutkintavankilan arkea todella hektiseksi ja nuorten osuutta vangeista todella suureksi. Normaalissa tilanteessa kyseisessä vankilassa on yksi nuorten osasto, mutta haastatteluhetkellä ryhmä on jaettu kahteen osastoon. Jaottelu näiden kahden osaston välillä on tehty niin, että toinen osasto on tarkoitettu alaikäisille ja toinen 18-20-vuotiaille nuorille.

Pappi kertoo vierailevansa vankilassa säännöllisesti, mikäli nuoret vangit itse näin toivovat. Haastateltavana oleva pappi kuvailee työtään keskusteluavuksi, jossa ei välttämättä keskustella uskonnollisista teemoista vaan yleisistä asioista. Pappi ei ole viranomais-suhteessa vankiin, minkä nuori saattaa kokea helpottavaksi. Pääasiallinen työmuoto nuoren vangin kanssa on keskustelu, mutta joskus nuori on pyytänyt saada ehtoollisen.

Järjestöjen työntekijät käyvät tapaamassa vankeja vankiloissa, mutta he järjestävät toimintaa ja tapaamisia myös vankilajakson jälkeen. Haastateltava kuvaa nuorten parissa tehtävää työtä hektiseksi. Hänen arvionsa mukaan alaikäisten nuorten vankien määrä on haastatteluhetkellä verrattain suuri. Haastateltavat kuvaavat, että järjestöt vierailevat vankiloissa tapaamassa nuoria vankeja ja ohjaamassa heille toimintaa. Vantaan ja Keravan vankiloissa tehdään esimerkiksi radikalisoitumista ennaltaehkäisevää asiakastyötä, joka on suunnattu väkivallalla oireileville nuorille. Asiakastyötä toteutetaan pääsääntöisesti ammattilaisohjaajien voimin, mutta joskus järjestöjen vertaisohjaajat pääsevät myös vankilavierailuille mukaan.

Vankilassa toteutettavan työn lisäksi järjestösektorilla toteutetaan nuorten toimintaa, jonka keskiössä on 15-29-vuotiaille rikostaustaisille nuorille järjestettävä kohtaamispaikka. Toiminta palvelee erityisesti yhdyskuntapalvelua tai valvottua koevapautta suorittavia nuoria. Toiminnan tavoitteena niin kutsuttu yhden luukun toiminta tai tuki, jossa nuorta voidaan tukea arjen eri osa-alueiden parissa. Tässä toimintamuodossa koulutettujen ohjaajien rinnalla ohjaamisessa käytetään myös

vertaisohjaajia, jotka ovat käyneet läpi elämänmuutoksen ja voivat tukea nuorta tämän elämäntilanteessa.

Vankilan jälkeistä elämää tukevaa toimintaa tai palveluja rikostaustaisille nuorille ei ole paljoa järjestetty koko maan laajuisesti. Uudellamaalla tarjontaa on enemmän, mutta muissa maakunnissa toiminta on yksittäisten palveluiden varassa. Yleisiä nuorten palveluita löytyy valtakunnallisesti paljon, mutta erityinen tuki ja palvelut rikostaustaisten nuorten kohderyhmälle puuttuvat. Interventiopohjaista toimintaa rahoitetaan järjestöpuolella enemmän.

Haastatteluissa kuvataan, että muita kuntouttavia ohjelmia ovat muun muassa suuttumuksenhallinnan, impulsiivisen väkivallan, vakavan väkivallan, liikenneturvallisuuden ja päihteiden teemoista. Ohjelmien ohjaajakoulutuksen käyneet voivat ohjata kyseistä ohjelmaa vankiloissa, avovankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa.

Rikosseuraamuslaitoksessa tehtävän asiantuntijatyön tavoite on rikoksen uusintariskiin vaikuttaminen eli käytännössä asiakkaita pyritään ohjaamaan kohti rikoksetonta elämää. Kun puhutaan erityisesti nuorista tai alaikäisestä, tarkempana tavoitteena mainitaan turvallisen ympäristön luominen rangaistusta suorittaessa niin, että voidaan tarjota oikeat, laadukkaat ja riittävän laajat palvelut.

Meidän työmme tavoite on uusimisriskiin vaikuttaminen, että pyrimme ohjaamaan meidän asiakkaita kaidalle tielle. Eli pyrimme vaikuttamaan niihin tekijöihin, jotka lisäävät rikosten uusimisriskiä.

- H1

Rikosseuraamuslaitoksessa riittäviä palveluita rakennetaan yhteistyöllä muihin viranomaisiin. Haastateltavan mukaan heidän organisaationsa tehtävä on integroida rangaistusta suorittavat paremmin osaksi yhteiskuntaa eli edistää toimijuutta.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa koulutetaan vankiloissa ohjausta ja valvontaa suorittavia ammattilaisia. Kuntouttavan ohjelmatoiminnan kautta halutaan ehkäistä

uusintarikollisuutta, lisätä elämänhallintaa ja vahvistaa toimijuutta. Ohjelmatyön kautta halutaan antaa osallistujalle toimintavalmiuksia ja keinoja toimia vaikeissa tilanteissa.

Vankiloissa tehtävän ohjaustyön tavoitteeksi haastateltava määrittelee nuorten tukemisen. Hän kuvailee, että tärkeintä on olla nuoren tuki ja turva vankilassa. Työn sisältöjen näkökulmasta tavoitteena on uusintarikollisuuden poistaminen. Vankilan ohjaustyössä on tärkeää kohdata nuori ihmisenä eikä luokitella häntä tehdyn rikoksen mukaan. Nuorelle tulee antaa uusi mahdollisuus, täytyy uskoa hänen mahdollisuuteensa muuttua ja auttaa häntä orientoitumaan tulevaisuuteen.

Haastatteluissa pappi kuvailee, että keskusteluissa nuorten parissa työn keskeinen tavoite on vastata nuoren kuulluksi tulemisen tarpeeseen. Haastateltava kertoo, että tärkeintä on pysähtyä ja kuunnella. Hänen kokemuksensa mukaan ihminen alkaa itse tuottamaan oman itsensä kannalta tärkeää, mieltä painavaa sisältöä. Haastateltava kuvaa, että nuori saattaa kokea papin tekemän lupauksen uudesta tapaamisesta erittäin tärkeäksi, vaikka tarkkaa aikaa tai paikkaa ei voitaisi vielä määrittää.

Tällaisessa keskustelussa auttajan täytyy malttaa olla hiljaa, koska se, mitä asiaa ihminen alkaa itse tuottamaan, on kaikkein tärkeintä.

- H2

Tehtäväkohtaisten tavoitteiden lisäksi työlle on asetettu tavoitteita myös lakien tai muiden säädösten pohjalta. Pyysin haastateltavia erittelemään lakeja ja säädöksiä, jotka ohjaavat heidän työtään nuorten vankien parissa. Haastateltavat kertoivat, että työtä ohjaavat lähtökohtaisesti rikoslaki, vankeuslaki, tutkintavankeuslaki, sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki. Näiden lisäksi työtä ohjaavat monet kansainväliset sopimukset kuten lasten oikeuksien sopimus. Suomi on sitoutunut Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntöihin eli Nelson Mandela -sääntöihin (Rikosseuraamuslaitos 2017), joiden pohjalta Suomessa tulee pohtia, kohdellaanko nuoria laitoksessa, tässä tapauksessa tutkintavankeudessa tai vankeusrangaistusta suorittaessa, niin kuin on sovittu.

Rikoslaissa määritellään (Oikeusministeriö 2021) rikosten tunnusmerkit etenkin niistä rikoksista, joissa on uhkana saada vankeusrangaistus. Vankeuslain (767/2005, 1.2 §) mukaan vankeudella tavoitellaan vangin parempia valmiuksia rikoksettomaan elämään ja vahvistetaan yhteiskuntaan sijoittumista. Tutkintavankeuslaissa (768/2005, 1.4 §) määritellään tutkintavankeusajan rajoitukset ja ehdot vangin osalta. Sosiaalihuoltolailla (1301/2014, 1.1 §) halutaan taata tarpeelliset sosiaalipalvelut ja -toimenpiteet sekä edistetään yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Lastensuojelulla (417/2007, 1.1 §) varmistetaan lapselle turvallinen ympäristö ja erityinen suojelu.

Pakkokeinolaki tulee huomioida niissä tapauksissa, joissa on kyse tutkintavankeudessa olevasta henkilöstä, jolla on yhteydenpidon rajoituksia. Yhteydenpitoa rajoittamalla suojataan esitutkintaa tai katkaista rikosten jatkuminen. Vankiloissa vierailevan papin työtä ohjaa kirkkolaki, mihin sisältyy myös papin vaitiolovelvollisuus.

Haastattelujen mukaan nuoren vangin asemaa parannetaan tekemällä seuraamusselvitys. Seuraamusselvitys perustuu Lakiin nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010). Rikosseuraamuslaitoksen työntekijän kokemuksen mukaan syyttäjille luovutetut seuraamusselvitykset otetaan huomioon kiitettävän hyvin. Haastatteluissa kerrotaan, että aina kuitenkin seuraamusselvityksiä ei muisteta pyytää ajoissa tai ollenkaan. Alaikäisten nuorten osalta seuraamusselvityksiä tehdessä tehdään aina yhteistyötä lastensuojelun kanssa.

Joskus meille soitetaan kesken käräjäoikeuden istunnon, että mitä he voisivat jonkun nuoren kanssa tehdä, kun he eivät olla muistaneet pyytää tapauksesta seuraamusselvitystä. Että olisiko meillä jotain tietoa avuksi?

- H6

Mikäli 15-20-vuotiaalle nuorelle on odotettavissa rikoksesta ankarampi rangaistus kuin sakko, syyttäjän tulee pyytää Rikosseuraamuslaitokselta seuraamusselvitystä. Selvityksessä arvioidaan, millainen vaikutus seuraamuksella on nuoren sosiaaliseen ja rikoksettomaan elämään. (Rikosseuraamuslaitos 2010.)

Nuorten kanssa työskennellessä on huomioitava myös Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä, joka keskeisesti ohjaa seuraamusselvitysten laadintaa. Seuraamusselvityksiä tehdään myös muihin seuraamuksiin kuten yhdyskuntapalveluun ja valvontarangaistuksiin. Laki nuorten rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä ohjaa viranomaisten toimintaa toimialarajat ylittävästi. Vaikka nuori olisi täyttänyt 18 vuotta, yhteistyö heidän kanssaan on mahdollista, jos tarve ilmenee. Käytännössä koko sosiaali- ja terveystoimiala, kuten sosiaalitoimi, päihdehuolto tai mielenterveyspalvelut toimivat tarvittaessa vankilahenkilökunnan yhteistyökumppanina.

Jokaisessa tuomiossa on luonnollisesti eri lait, jotka määräytyvät teon mukaan. Nuori ikä huomioidaan osana tuomiota rangaistusta lieventävänä tekijänä. Nuoria koskevat eri säädöskohdat tuomitsemisessa siten, että sekä alaikäiset että alle 21-vuotiaat saavat lievempiä tuomioita kuin 21 vuotta täyttäneet henkilöt. Ensikertalaiset nuoret vapautuvat vankilasta suoritettuaan kolmasosan ja rikoksen uusijat suoritettuaan puolet annettusta tuomiosta. Alle 18-vuotiaita voidaan tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain painavista syistä.

Rikosseuraamuslaitos on tuottanut seuraamuskohtaiset käsikirjat. Näissä käsikirjoissa seuraamusta koskeva lainsäädäntö on kirjoitettu tarkemmin auki ohjaamaan käytännön työtä. Käsikirjat ovat työntekijöillä käytössä, mutta niitä ei ole haluttu julkisesti nähtäville. Nuorisorangaistuksesta vastaava käsikirjaa ei ole vielä tehty, koska kyseisiä seuraamuksia on vain vähän. Käsikirjoissa ei kuitenkaan ole huomioit nuoruutta erityisenä ikävaiheena.

4.2 Työmenetelmillä kohti tavoitetta

Vankilassa nuorten osastolla noudatetaan päiväjärjestystä tai -ohjelmaa, minkä tavoitteena on järjestää ohjattua toimintaa jokaiselle päivälle. Ohjelman puitteissa opiskellaan arjen taitoja kuten kellon noudattamista, asunnon siivoamista ja hankkimista sekä urheillaan. Läsnaolo ja ohjattu toiminta vähentävät nuorten ei toivottua käytöstä. Päiväohjelma koostuu pääsääntöisesti Rikosseuraamuslaitoksen virallisista ohjelmista kuten suuttumuksenhallintaryhmistä tai päihdetyön ryhmistä. Rikosseuraamuslaitoksen

työntekijän arvioin mukaan näitä erityisen vaativia tukipalveluita pyritään tarjoamaan yhteistyössä pääsääntöisesti vankiterveydenhuollon ja lastensuojelun kanssa.

Nuorten vankien parissa vierailee vankila-arjen ulkopuolisia toimijoita esimerkiksi muilta viranomaistahoilta, seurakunnilta tai järjestöistä. Pääsääntöinen viranomaistaho yhteistyön kannalta on lastensuojelu, täysi-ikäisten vankien osalta jälkihuolto tai yleinen sosiaalityö. Tiivistä yhteistyötä tehdään vankiterveydenhuollon kanssa ja nuorille vangeille on nimetty oma sairaanhoitaja. Nuorten vankien ohjatussa toiminnassa vierailee edellä mainittujen ryhmien lisäksi kokemusasiantuntijoita, koska haastateltavan kokemuksen mukaan nuoret kuuntelevat kokemusasiantuntijoita tavallista ohjaustyötä tekevää ammattilaista paremmin.

Papin pääasiallinen työskentelytapa nuorten vankien parissa on keskustelu. Keskustelut kestävät noin 30–90 minuuttia ja tapaamiset järjestetään siinä vankilassa, missä nuori on. Keskustelut järjestetään silloin, kun nuori sitä pyytää. Haastateltava kuvasi, että näissä keskusteluissa nuori ei itse osaa sanallistaa niitä teemoja, joihin hän tarvitsee apua. Keskustelut päättyvät usein pohtimaan kysymystä, mitä hyvä elämä on ja mistä asioista se koostuu. Tätä ei useinkaan tarvitse kysyä, vaan vangit alkavat itse tuottaa kysymykseen vastauksia.

Kaikki minun tapaamani vangit yhtä lukuun ottamatta ovat itse alkaneet pohtimaan, mitä on hyvä elämä.

- H2

Papin kanssa käydyissä keskusteluissa nuorten vankien kanssa harvoin surraan menneitä tapahtumia, vaan nähdään tulevaisuudessa toivoa. Keskusteluiden kestoaiheiksi nousevat muutos ja tavoitteet elämässä. Ensikertalaisten vakavia rikosten tehneiden kanssa keskustellessa ilmenee usein katumusta, pettymystä omaan suuttumuksenhallintaan tai päihteiden käyttöön. Haastateltavan mukaan nuorella vahvistuu toivo paremmasta tulevaisuudesta, kun riittävän moni aikuinen kysyy häneltä, että mitä hänelle kuuluu.

Järjestöissä työskentelevät henkilöt käyvät tapaamassa nuoria vankeja vankiloissa. Joskus vankila lähettää näihin tapaamisiin mukaan vankilan oman työntekijän. Joissain

tilanteissa vertaisohjaaja pääsee toimintaan tai tapaamisiin mukaan. Järjestöjen järjestämää toimintaa kuvaillaan pääsääntöisesti ryhmäkeskusteluksi, mutta joskus keskusteluja käydään kahden nuoren vangin kanssa. Haastateltava kertoo, että alussa käytetään usein tarinaa keskustelun käynnistäjänä. Tarina voi olla vertaisohjaajan kertoma, nuorilta vangeilta tullut tai keksitty tapausesimerkki. Keskustelun pohjalta päädytään pohtimaan siitä kumpuavia ajatuksia. Yleisiä keskusteluteemoja ovat tulevaisuus, identiteetti, päihteet, väkivalta, riippuvuudet, mielenterveys, talous, muutostarve ja muuntautumiskyky. Kaikkiin järjestösektorin toteuttamiin työmuotoihin osallistuminen on nuorelle vapaaehtoista.

Työn kuvauksessa on yhteneväisyyksiä nuorisotyöllisen otteen kanssa. Keskeisiksi työn tavoitteiksi nuorten uusintarikollisuuden ehkäisemisen. Tavoitteen onnistumista tuetaan parhaiten tekemällä töitä sen eteen, että vankilasta vapautuessaan nuorella olisi sosiaalisia suhteita ja mahdollisesti työ- tai opiskelupaikka.

4.2.1 Nuoren vangin kohtaaminen yksin ja osana ryhmää

Analyysivaiheessa huomasin, että työtä kuvaillessa haastateltavat usein jaottelivat työmuodot yksilön ja ryhmän kanssa tehtävän työn kesken. Näillä työmuodoilla on ovat roolinsa, yksilötyöllä tuetaan vahvemmin yksilön omia tavoitteita ja ryhmässä vahvistetaan sosiaalisia taitoja.

Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntija kuvaa, että nuoren vangin kanssa tehtävässä työssä on yleensä vahva painotus yksilön kanssa tehtävään työhön, joka räätälöidään yksilöllisten tarpeiden mukaan. Vankilassa tarjotaan vangin tukemiseksi monenlaista palvelua. Yhdyskuntaseuraamustoimistot laativat jokaiselle yksilöllisen rangaistusajan suunnitelman, jonka pohjana toimii yksilön vahvuudet ja riskit. Vangit voivat itse vaikuttaa suunnitelman sisältöön. Suunnitelman pohjalta asetetaan henkilökohtainen tavoite, mihin tulisi rangaistuksen täytäntöönpanon aikana päästä.

Mikäli vangilla on opinnot kesken, rangaistusajan suunnitelmaan pyritään sisällyttämään opintojen jatkaminen tai uudelleen aloittaminen siten, että yksilön voimavarat ja mahdollisuudet huomioidaan. Opiskelun tulee olla mahdollista tuomion täytäntöönpanon aikana, joten sen mahdollistamiseksi tulee tarjota kaikki mahdollinen tuki. Nuoren elämässä voi olla esimerkiksi vakava päihdeongelma, mielenterveyden haasteita, oppimisvaikeuksia tai traumoja. Ne vaikuttavat nuoren tilanteeseen ja niihin olisi hyvä tarjota apua.

Haastatteluissa kerrotaan, että vankeja käy tapaamassa myös paljon varsinaisen vankilan ulkopuolisia tahoja, kuten oppilaitoksia, seurakuntia, järjestöjä ja kirjastoja. Tällaisesta toiminnasta esimerkkinä toimii Marttaliitto ry, joka opettaa vangeille arkielämän taitoja, kuten taloustaitoja, siivousta, ruoanlaittoa ja kodin kunnossapitoa. Seurakunnat järjestävät toimintaa myös eikä niiden toiminta välttämättä ole uskonnollista vaan esimerkiksi yleistä keskusteluryhmätoimintaa. Kirjastot järjestävät erilaisia lukupiirejä tai kirjoitustyöpajoja, joissa yhdistyy kasvatuksellinen ja sivistyksellinen toiminta yksilön kiinnostuksen kanssa. On tärkeää ottaa huomioon yksilön toimintakyky arvioitaessa, mihin toimintaan hän voi osallistua.

Nuorten vankien parissa käytetään paljon yhteisöhoitollisia elementtejä, jossa nuoret oppivat ryhmässä antamaan ja vastaanottamaan palautetta, toimimaan ryhmässä ja huomioimaan muita. Alle 20-vuotiaiden nuorten vankien osalta rangaistusajan suunnitelma pyritään tekemään jo tutkintavankilajakson aikana. Tällä pyritään minimoimaan siirtojen määrä laitosten välillä, ja nuoret vangit pyritään siirtämään suoraan suunnitelman mukaiseen laitokseen.

Minä kohtaan heidät ihmisinä. En luokittele heitä tekojensa perusteella, vaan muistutan heitä mahdollisuuksistaan ja uskon heidän mahdollisuuksiinsa muuttua.

- H8

Kun nuori kohdataan ensimmäistä kertaa yksilöohjauksessa tutkintavankilassa, hänelle annetaan tilaa kertoa omin sanoin, miksi hän on vankilaan joutunut. Avoimen keskustelun avulla hahmotetaan nuoren tuen tarpeita ja tilannetta. Luottamussuhde syntyy vähitellen

ja ohjaaja pohtii myös yhdessä nuoren kanssa, millaisia tavoitteita rangaistusajan suunnitelmaan olisi järkevää kirjata.

Kysyn ensimmäiseksi uudelta nuorelta, että miksi me ollaan tässä tilanteessa. Nuoren kanssa käydään läpi, että miksi me ollaan tässä tilanteessa ja että me ei saada mennyttä tekemättömäksi. Sitten käydään läpi, miten me voimme keskittyä tulevaan niin, ettei vastaava toistu uudelleen. Ensisijaisesti minä ajattelen, että nuori tulee kohdata lähtökohtaisesti nuorena ja sitten vasta vankina.

- H7

Tutkintavankeusjakson aikana nuoren kanssa pysähdytään tilanteen äärelle. Haastateltava kuvailee, että on tärkeää pohtia yhdessä, miksi nuori on kyseisessä tilanteessa, miten siitä päästään eteenpäin ja miten voidaan varmistaa, ettei vastaava tilanne toistu uudelleen. Nuori vanki on tärkeää kohdata ensisijaisesti nuorena ja toissijaisesti vasta vankina. Kuunnelluksi ja kohdatuksi tuleminen auttavat nuorta jaksamaan.

Järjestöjen tekemä työ nuorten vankien parissa on erityistä siksi, että sillä on vahvat edellytykset jatkua vankilajakson jälkeen. Haastateltava kuitenkin kokee, että ajoittain on ongelmallista nuorten sitouttaminen toimintaan eivätkä nuoret aina saavu sovitusti tapaamisiin. Keskeistä heidän tekemässään työssä on vahvan suhteen luominen jo vankilajakson aikana, jolloin yhteistyösuhde jatkuu todennäköisemmin sen jälkeenkin.

Järjestöyöntekijät kuvaavat, että heidän nuorten vankien parissa tekemässä yksilötyössä painottuu suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen työ, jossa alkuarvioinnin jälkeen ollaan viikoittain yhteydessä ja tuki räätälöidään yksilöllisemmin yhdessä nuoren kanssa. Vankilajakson aikana nuoria pyritään tapaamaan vankiloissa säännöllisesti. Yhteydenpito vaihtelee tapaamisista puhelinkeskusteluihin. Järjestössä työskentelevä haastateltava kuvaa, että heidän työssään tavoitellaan nopeaa yksilötyöhön siirtymistä, koska se koetaan tehokkaammaksi työskentelytavaksi ja heidän tekemänä työmuotoa voi jatkaa vankilajakson jälkeenkin.

Haastateltava kertoo, että järjestöjen vankilajakson jälkeen tehtävässä työssä ryhmien yhteishenki ja yhteisöllisyys ovat asioita, jotka tukevat nuoria arjenhallinnassa ja motivoivat osallistumaan järjestöjen tuottamaan toimintaan. Yhteisö tukee uudenlaisen identiteetin rakentamisessa esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan tai työkokeilujen rinnalla. Ohjaustyötä tekevät nostavat osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkittäviksi tekijöiksi yhteiskuntaan integroitumisessa. He määrittelevät nämä tärkeimmiksi asioiksi yksilöllisen tuen lisäksi.

Nuoren kohtaamisessa sekä yksilönä että osana ryhmää on paljon nuorisotyöllisiä elementtejä. Yksittäisen henkilön tilanteen äärelle pysähtyminen ja ryhmässä ryhmätyöskentelytaitojen parantaminen tukevat elämänhallinnan taitoja. Haastatteluissa nousi esiin kuitenkin huoli riittämättömistä henkilöresursseista ja siitä, että yksittäisen nuoren tukemiseen ole tarpeeksi aikaa.

4.2.2 Kuntouttava ohjelmatoiminta vankilan arjen keskiössä

Vankilassa tehtävää työtä tarkastellessa huomasin, että haastatteluissa vankilatyössä keskittyy kuntouttavan ohjelmatoiminnan ympärille. Haastatteluissa nousee toistuvasti esiin virallisesti hyväksytty vankiloissa järjestettävä kuntouttava ohjelmatoiminta. Haastateltavat kuvaavat, että yleisimmin siihen osallistutaan tehdyn rikoksen laadun perusteella. Ohjelmatoiminta perustuu kognitiivis-behavioraalisiin teorioihin, joita käytetään maailmanlaajuisesti rikosten uusimisen ehkäisyssä. Kuntouttavaan ohjelmatoimintaan sisältyy yleensä uusien ajattelutaitojen opettelua kuten suuttumuksen hallintaa tai motivointia esimerkiksi päihdeongelmien liittyen.

Osana vankilan arkea järjestään ohjelmatoimintaa, jolla pyritään vahvistamaan vankien irtaantumista rikollisesta elämästä. Ohjelmatoiminta voidaan jakaa neljään kategoriaan. Motivointiohjelmissa vahvistetaan muutosvalmiutta yksilön tai ryhmän kanssa. Rikosperustaiset ohjelmat keskittyvät tietyn rikostyyppin tekijöihin ja heidän tarpeisiinsa. Päihdeohjelmat auttavat vankeja mahdollisten päihdeongelmien kanssa. Yleisohjelmat ovat yleisiä ohjelmia kaikille vangeille. Niillä pyritään vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen. Näiden lisäksi ohjelmatoiminnassa on osioita, joilla vahvistetaan

sosiaalisia valmiuksia ja arjen taitoja. Kuntouttava ohjelmatoiminta on kansainvälisesti käytössä oleva menetelmä. (Rikosseuraamuslaitos 2020).

Haastateltavat kuvaavat, että kuntouttava ohjelmatoiminta on yleisesti kaikille vangeille suunnattua. Ohjelmatoiminnassa ei ole lähtökohtaisesti pelkästään nuorille suunnattuja ohjelmia tai toimintaa, vaan kuntouttava ohjelmatyö lähtee rikoksen luonteesta ja ne nuotoiltu sopiviksi kaikille ihmisryhmille. Tämä voi johtua siihen, että vankiloissa on samanaikaisesti varsin vähän nuoria.

On puute, että meillä ei ole mitään nuorille suunnattua ohjelmaa, mikä tietenkin voi johtua siitä että meillä on vankilassa aika vähän nuoria. Monet ohjelmat kuitenkin sopivat yhtä hyvin nuorille kuin aikuisillekin. Kaikkien ohjelmien ei välttämättä tarvitse olla ikäryhmäsidonnaisia.

- H6

Kuntouttavan ohjelmatoiminnan ohjaamisessa osallistujan mahdollinen ikä huomioidaan kuitenkin siinä määrin kuin se on mahdollista. Käytännössä tämä tapahtuu muokkaamalla sisällön laajuutta, sisältöä ja aiheen käsittelytapaa osallistujan ikä huomioiden. Haastateltavan mukaan kuntouttavan ohjelmatoiminnan sopeuttaminen iän mukaan on onnistunut yleensä hyvin, vaikka nuorille suunnattuja ohjelmia kaivattaisiin osaksi kuntouttavaa ohjelmatoimintaa.

Nuoret yleensä innostuvat käytännön harjoituksista. Heiltä ei tule toimintaa kohtaan sellaista vastustusta, että tehtävät ovat ikäviä tai toiminta on lapsellista, vaan enemmän että jee, nyt harjoitellaan.

- H4

Kuntouttavassa ohjaustoiminnassa ryhmät toimivat yhteisharjoitusten, käytännön esimerkkien ja harjoituspelien osalta hyvin. Ryhmäharjoitteissa ja -keskusteluissa nuorten yhteenkuuluvuuden tunne ja nuorisokulttuuri vahvistuu. Erilaiset kulttuurimuodot, joista erityisesti musiikki toimii menetelmällisesti nuorten kanssa hyvin. Nuorille tulisi tarjota kokemuksia ja elämyksiä, joihin voi osallistua ilman päihteitä. Musiikki toimii nuorten parissa yleisimpänä kiinnostuksen kohteena. Tärkeää

olisi valmistautua myös vankilajakson jälkeisen elämän tukemiseen, kuten itsenäiseen elämään, taloudenhoitoon tai arjen käytännön asioihin hoitamiseen.

Kuntouttavan ohjelmatoiminnan sisällölliset teemat ovat yhteneväisiä nuorisotyöllisten tavoitteiden kanssa. Niiden avulla vahvistetaan monia keskeisiä toimijuutta ja elämänhallintaa rakentavia teemoja. Ohjelmatoiminnasta kuitenkin puuttuu nuorisoerityisyys sekä sisältöjen että ryhmien osalta. Nuoren vangin elämäntilanteen tarkempi tuntemus ja erityiskysymykset voisivat tulla paremmin huomioiduiksi.

4.3 Elämänhallinnan ja sosiaalisten suhteiden vahvistaminen osana uusintariskin ehkäisyä

Haastateltavien mukaan nuoret kokevat, että muutoksen täytyy tapahtua, jotta elämä saadaan hallintaan. Nuoret ovat kertoneet heille, että hyvä elämä on normaalia elämää. Hyvää elämää nuoret ovat kuvanneet niin, että siihen kuuluu työpaikka, ihmissuhteet ovat kunnossa, päihteitä ei kulu liikaa ja arki on hallinnassa. Haastateltavat kertovat nuorten usein kokevan, että yhteiskunnan rakenteet hankaloittavat hyvän elämän tavoittelemista.

Nuoret kaipaavat tosi paljon kannustusta. Heitä jännittää, koska siirtymävaiheet voivat olla haastavia. Käymme hyvinkin usein ja yksityiskohtaisesti läpi, mikä vapautumisen jälkeisen elämän ensimmäinen vaihe on, mitä vaiheiden välissä tapahtuu, mitkä voivat olla kompastuskiviä näissä vaiheissa ja miten me päästään niistä eteenpäin.

- H7

Haastatteluisissa painottuu näkökulma, että yksi tärkeimpiä tehtäviä on olla tukena hyvää elämää tavoiteltaessa. Nuorelle vangille työntekijät edustavat luotettavia aikuisia, joiden kanssa voi turvallisesti harjoitella arkeen liittyviä taitoja ja keskustella elämään liittyvistä asioista. Vankilan vahva järjestys takaa sen, että nuoret toimivat suunnitellun ohjelman mukaisesti.

Kun vapaus lähestyy, nuoret kaipaavat paljon kannustusta. Haastateltava toteaa, että siirtymävaiheet koetaan jännittäviksi ja haastaviksi. Ohjaaja käy nuoren kanssa useaan

otteeseen läpi, missä ollaan prosessissa menossa ja mitä seuraava vaihe tuo tullessaan. Keskusteluissa käydään läpi myös mahdollisia kompastuskiviä ja opetellaan, miten niistä pääsee eteenpäin. Siviilielämän käytäntöjen yksityiskohtainen pilkkominen jää vähemmälle, mutta keskusteluissa nuoren kanssa tuetaan elämönhallintaa yleisellä tasolla kuten opintoja tai työpaikkaa pohtimalla. Ohjaaja kuvaa, että mitä valmiimpi kokonaisuus nuorella on vapautta varten suunniteltuna, sitä paremmin nuori kiinnittyy siihen vankilasta vapauduttuaan.

Eihän me työntekijät tiedetä miltä tuntuu ensimmäisenä päivänä, kun pääsee vankilasta pois.

- H3

Haastateltavien mukaan rikosten uusintariskin ehkäisyssä pyritään vaikuttamaan päihteiden käyttöön, mielenterveyteen ja oppimisen vaikeuksiin. Rikosseuraamuslaitoksessa nähdään opiskelu ja koulutus keskeisenä uusintarikollisuutta ehkäisevänä tekijänä, joten niihin kiinnittymistä tuetaan. On tärkeää saada käynnissäoleva opiskelu jatkumaan myös vankilajakson jälkeen. Usein nuori saattaa hävetä omaa vankilataustaansa, mikä hankaloittaa esimerkiksi opintoihin ja töihin hakeutumista. Haastatteluissa tuli esiin, että tärkeä osa työtä on saada nuori kokemaan, ettei hän ole ihmisenä sen huonompi kuin muut. Ryhmäkeskusteluissa uusintariskiä ehkäistään vertaistuen avulla. On tärkeää luoda ilmapiiri, jossa voi olla keskeneräinen oma itsensä.

Suurin osa kuntouttavasta ohjelmatoiminnasta keskittyy näiden asioiden parantamiseen. Ohjelmatoiminta pohjaa niihin ja auttaa pohtimaan hyvää, miten nuori oppisi tunnistamaan asioita itsessään ja miten hän voisi tehdä valintoja toisin. Yksilön on tärkeää ymmärtää, mitkä elämän elementit ovat saaneet hänet kyseiseen tilanteeseen. Tällaisia ohjelmatoiminnassa käsiteltäviä teemoja voivat olla päihteiden käyttö, sosiaaliset suhteet, käytös ja asenteet. Yleensä nuoret kertovat, että ovat motivoituneita ja halukkaita tekemään muutoksen. Koska muutosmotivaatio on olemassa, on tärkeää löytää keinoja tukea muutoksen onnistumisessa.

Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät kuvailevat, että kaikkien vankien on mahdollisuus pitää yhteyttä läheisiin ja ystäviin puhelinsoittojen, tapaamisten ja videopuheluiden avulla. Vankeusrangaistusta suorittaessa vangeilla on oikeus satunnaisiin poistumislupiin, jolloin hän voi perustellusta syystä saada vankilasta poistumisluvan. Nuorten vankien kohdalla sosiaalisia suhteita edesautetaan myös asteittaisen vapautumisen avulla, mikä tarkoittaa esimerkiksi koevapautta. Tällöin nuoren on mahdollista olla tiiviimmin kiinni normaalissa arjessa.

Nuorilla vangeilla on ehkä elämässä ollut niin paljon epäonnistumisia jo aiemmin, että oikealla toiminnalla voi vahvistaa itsetuntoa, sosiaalisia taitoja ja saada onnistumisen kokemuksia. Näin oma toimijuus vahvistuu, kun huomaa että jokin asia onnistuu.

- H4

Tehtävässä työssä halutaan vahvistaa sosiaalisia suhteita ja luoda luottamusta ensin työntekijään. Tällä halutaan ehkäistä nuoren paluuta niihin ryhmiin, joissa rikoksia tehdään ja käytetään runsaasti päihteitä. Nuorelle halutaan tarjota uusi turvallinen yhteisö, joka tukee hänen omaa toipumistaan. Sosiaalisten taitojen avulla nuori kiinnittyy helpommin yhteisöön ja löytää paikan yhteiskunnassa. Samalla luodaan tervettä itseluottamusta.

Sosiaalisten suhteiden vahvistaminen on lähtökohtaisesti tärkeää. On kuitenkin olennaista arvioida, mitkä suhteet ovat uusintarikollisuuden ehkäisemisen ja elämänhallinnan vahvistamisen kannalta tärkeitä. Ylisukupolvisuuden haasteesta rikosten suhteen keskustellaan rikosten tekijöiden kanssa ja ammattilaisten kesken. Järjestöt järjestävät vankilajakson jälkeen toimintaa, johon on nuorten läheisten mahdollisuus osallistua. Nuorten läheisetkin voivat hyötyä toiminnasta itse ja olla paremmin rikostaustaisen nuorten tukena.

Vanhemmat ovat yleensä tärkeä ja keskeinen sosiaalinen kontakti nuoren elämässä. Ohjaaja kuvailee, että yleensä nuori aloittaa keskustelun suhteesta vanhempiin oma-aloitteisesti jossain vaiheessa. Kun nuori joutuu vankilaan, vanhemmat kokevat ohjaajan arvion mukaan suurta huolta ja hätää. Vankila näyttäytyy suurimmalla osalle

valtaväestöstä vieraana yhteiskunnan elementtinä. Ohjaaja kuvaa vanhempien ja läheisten kanssa tehtävän yhteistyön tärkeäksi nuoren kannalta.

Sosiaalisia suhteita vahvistetaan pääsääntöisesti keskusteluiden avulla, mutta menetelmälliset harjoitukset toimivat myös. Menetelmien avulla hahmotetaan kaveripiiriä. Elämäkarta tai aikajana auttavat nuorta hahmottamaan sosiaalisten suhteiden kirjoa laajemmin. On tärkeää rakentaa nuorelle tukiverkostoa siviilielämää varten, etteivät rikokset uusiutuisi.

Elämänhallinnan ja sosiaalisten suhteiden tukemisen tavoite ovat nuorisotyöllisiä lähtökohtia. Elämänhallinnan kannalta yksilötyössä on mahdollista huomioida nuorten ikä, koska nuorilla on useammin esimerkiksi opinnot kesken tai edessä kuin vanhemmilla vangeilla. Resurssisysteistä usein päädytään kuitenkin ryhmämuotoiseen toimintaan, jossa mahdolliset nuorten erityiskysymykset jäävät vähemmälle huomiolle. Sosiaalisten suhteiden osalta nuoret nuoren suhde vanhempiinsa tai sisaruksiin on keskeisemmässä roolissa kuin vanhemmilla.

4.4 Miten nuoruus huomioidaan vankilatyössä?

Nuorten ja vanhempien vankien osalta työskentely vankilassa eroaa siten, että nuorille vangeille on nimetty ohjaaja. Käytännössä vankilan nimetty ohjaaja keskittyy nuoriin ja heidän asioiden hoitamiseen kokonaisvaltaisesti. Vanhemmilla vangeilla ohjaustoimintaa tekevät ovat erikoistuneita ohjattavaan teemaan, kuten liikuntaan tai päihdeasioihin. Kaikissa vankiloissa ei kuitenkaan ole nuorille erikseen nimitettyä ohjaajaa.

Nuorilla on huomattavasti enemmän ohjattua toimintaa kuin aikuisilla vangeilla.

Minä en halua opettaa nuoria lusimaan.

- H7

Nuorilla vangeilla on paljon toimintaa, millä ehkäistään passivoitumista ja opetellaan arjen taitoja. Tutkintavankeusjakson aikana vanhempien vankien toiminta on karsittu minimiin, kun taas nuorille järjestetään tarkoituksellisesti ohjelmaa. Tutkintavangit ovat

kuitenkin erilaisessa asemassa kuin tavalliset vangit, koska heitä ei voi velvoittaa osallistumaan toimintaan.

Kyllä se nuori ikä vaikuttaa työhön tosi paljon, koska he on tosi tarvitsevia. Heidän huomionhakuisuutensa ja hyväksytyksi tulemisen tarve ovat aivan valtavia.

- H5

Nuoret vangit tarvitsevat vanhempiin vankeihin verrattuna enemmän tukea. Se saattaa näkyä arjessa huomionhakuisuutena. Nuorilla on suuri hyväksytyksi tulemisen tarve. Tylsyyden sietäminen voi olla nuorelle hankalaa ja vankilajaksoa voidaankin kuvata kärsivällisyyden opettelemisen korkeakouluksi. Vankila saattaa olla nuorelle myös ensimmäinen paikka, missä he kohtaavat selkeät, fyysiset rajat.

Vankilan ohjaaja kokee vangin nuoren iän pääsääntöisesti työtä helpottavana tekijänä, koska nuoreen on mahdollista luoda oikeasti luottamuksellinen yhteys. Toisaalta ohjaaja voi kokea riittämättömyyttä ja väsymystä helpommin kuin vanhempien vankien kanssa.

Haastatteluiden mukaan yhdyskuntaseuraamukset ovat vankeustuomioita paremmin räätälöityjä nuorille sopiviksi. Yhdyskuntaseuraamusten parissa työskentelevillä työntekijöillä on enemmän ymmärrystä nuoruuteen ikäryhmänä ja siihen liittyviin haasteisiin sitoutua seuraamuksiin. Nuoren toimintaan sitoutuminen nähdään välillä haasteellisena, mutta Suomessa on muihin maihin vertailuna varsin liberaali suhtautuminen erimerkiksi tapaamisista myöhästymisiin. Valvonta on useimmiten oheisseuraamus, vaikka sen tarkoituksena on tukea oman elämän kuntoon laittamista, rikoksetonta elämää ja motivoida päihteettömyyteen.

Vankilatyössä nuorten kohdalla se työntekijän pinna on toki vähän pidempi.

- H1

Rikosseuraamuslaitoksen työntekijän mukaan nuorten rikollisten parissa työskentelevät henkilöt ovat kärsivällisempiä nuorten kuin muiden kanssa. Nuorten kanssa työskennellessään työntekijät usein ajattelevat, että nuoruuden vuoksi heidän ajattelunsa

voi paikoin olla vielä epäkypsää ja jokaisella nuorella tulisi olla mahdollisuus muutokseen elämässään.

Minä ajattelen, että nuori on vielä eräällä tavalla kypsymätön ajatuksissaan. Jokaisella nuorella on mahdollisuus muuttaa elämänsä suuntaa niin kuin aikuisellakin.

- H3

Vankilassa vieraileva pappi kokee, että nuorten vankien parissa työskentelyssä työskentely on hieman erilaista. Papin työ pohjautuu vankilakäynneillä keskusteluihin. Keskusteluissa nuorten kanssa pappi kokee neuvovansa helpommin nuorta kuin vanhempaa vankia. Hän arvelee tämän johtuvan siitä, että vanhemmalla vangilla on usein itsellään ratkaisuehdotuksia elämänsä ongelmiin tai tilanteisiin. Nuori saattaa kokea olevansa tilanteessa enemmän jumissa, jolloin tilannetta käynnistetään keskustelemalla yleisistä teemoista, kuten opiskelusta tai päihitteettömyydestä. Elämään suhtautumisessa nuorilla on keskusteluiden pohjalta laajempi odotushorisontti, eli elämässä ehtii vielä tekemään muutoksen ja toiveita on mahdollista toteuttaa. Pappi kokee, että on tärkeää muistaa myös kehua nuorta silloin, kun siihen on tilaisuus.

Kuntouttavan ohjelmatyön alussa olennaista on saada ryhmä toimimaan keskenään. Jos ohjelmatoiminnassa saadaan koottua nuorten tai nuorisopainotteinen ryhmä, on huomioitava miten nuoret kohtaavat toisensa. Ryhmän jäseniä valittaessa on tarkasti kartoitettava heidän taustansa, koska he saattavat tuntea toisensa ja esimerkiksi suuttumuksen hallinnan ohjelmassa heidän taustallaan on väkivaltaista käyttäytymistä.

Ohjelmatoiminnan ohjaamisessa koetaan, että nuoret osallistujat saattavat olla impulsiivisempia kuin muut ohjelmiin osallistujat. Vanhemmilla osallistujilla kontrolli säilyy paremmin ja ryhmässä käyttäytymisen säännöt ovat tiedossa. Ohjauskerrat ovat usein tarpeen jakaa lyhyempiin osiin, koska nuoret osallistujat eivät jaksa keskittyä 45 minuuttia pidempää aikaa. Haastateltava arvioi, että kyse ei niinkään ole sitoutumisen vaan keskittymisen haasteesta. Nuorelle osallistujalle voi olla vaikea keskittyä yhteen aiheeseen ja ajatukset alkavat karata. Yleisesti nuoria pidetään motivoituneina oppijina, vaikka on huomattava, että ryhmässä jokainen osallistuja on eri tasolla.

Nuorta ikää huomioidaan ohjaustilanteessa käyttämällä enemmän esimerkkitalanteita ja käytännön harjoituksia yleisen keskustelun sijaan. Toisaalta nuoret saattavat innostua ohjaustilanteissa vanhempia osallistujia rohkeammin eikä heittäytyvät tilanteeseen, mikä voi tuntua ohjaajasta palkitsevalta. Joku osallistujista saattaa kokea, ettei kuulu ryhmään millään tavoin. Ohjaustilanteissa luovuutta ja kekseliäisyyttä tarvitaan.

Vankilassa työskentelevien koulutuksessa ei erityisesti käsitellä nuorten vankien kohtaamista. Nuoria ja muita erityisryhmiä vankeina saatetaan kuitenkin sivuuttaa monissa sisältöön liittyvissä oppiaineissa ja kurseissa. Esimerkiksi mielenterveyttä käsiteltäessä käsitellään yleisesti nuoruutta ikäkautena, tilastoja tarkasteltaessa tutkitaan nuoria rikoksentekejinä ja lainsäädäntöön perehtyessä käydään läpi nuoria vankeja koskevia erityissäännöksiä.

Välillä voi unohtua, että fyysisesti isokokoinen nuori voi nopeasti antaa itsestään tosi pärjäävän kuvan, mutta todellisuudessa hän on ihan lapsi.

- H7

Haastateltavat kuvailevat nuoria kohderyhmänä herkemmäksi kuin aikuisia tai pidempään istuneita vankeja. Asiantuntijat arvioivat, että näin heihin on helpompi vaikuttaa keskusteluiden ja tuen kautta. Nuorilla ei välttämättä ole samankaltaisia pitkäkestoisia ongelmia elämässä kuten maksuhäiriömerkintöjä, joita muilla vangeilla saattaa olla. Nuoriin on helpompi luoda uskoa, että elämästä on helpompi saada kiinni.

Nuorilla voi helposti olla ikään kuin kuolematon olo, kun taas aikuiset hahmottavat oman rajallisuutensa eräänlaisen pohjakosketuksen jälkeen.

- H3

Haastateltava kuvaa, että vanhemmat vangit tiedostavat nuoria paremmin omat rajoitteensa. Nuorena koetaan elämää kohtaan uteliaisuutta ja omien kiinnostusten kohtaan paloa. He tarvitsevat keskustelua siitä, milloin elämässä menee liian lujaa tai milloin olisi syytä mennä eteenpäin. Nuorten keskustelutaidot arvioidaan vanhempia vankeja heikommiksi. Vuorovaikutustilanteessa nuori tarvitsee enemmän ohjausta itse

keskustelun käymiseen. Nuoret tarvitsevat muistutusta omiin päätöksiin liittyvästä vastuusta sekä ohjeistuksia ja neuvoja aikuisia vankeja enemmän. Nuorten parissa on vaikeampi päästä henkilökohtaisempiin keskustelunaiheisiin kuin vanhempien vankien kanssa. Menetelmien näkökulmasta nuoret lähtevät helpommin mukaan erilaisiin harjoitteisiin.

Nuorten vankien parissa toiminta lähtee usein ohjaajien puolelta, mutta ajoittain myös nuoret nostavat toiveita ryhmässä käsittelevistä asioista. Yksilötyössä tarpeet nousevat yleensä pelkästään nuorten henkilökohtaisista tarpeista. Ryhmätoiminta ei aina tue tai miellytä kaikkia osallistujia, mutta toimintaa halutaan ajatella kokonaisuutena, josta kaikki hyötyisivät.

Haastateltava pappi kertoo, että hän alkaa usein tuottamaan nuorelta vangilta itseltään toiveita hyvästä elämästä ja ajatuksia sen sisällöstä. Hyvä elämä sisältää yleisimmin toiveen turvallisesta arjesta, johon kuuluu työpaikka, turvallinen ihmissuhde ja asunto. Haastateltava kuvaa, että ihmiset puhuvat itse heille tärkeän asian. Usein keskusteluissa nuori itse lopulta sanallistaa elämälleen mielekkään suunnan. Keskustelun tavoite on luoda toivoa hyvän elämän saavuttamisessa.

Nuorilla on toiveikkuutta paremmasta tulevaisuudesta. Vaikka ollaan ikään kuin elämän nollapisteessä.

- H2

Järjestöyöntekijöiden pitämässä keskusteluryhmissä aiheet kumpuavat yleensä ryhmältä itseltään, mutta se edellyttää yleensä ryhmää vetävän ohjaajan fasilitointia. Kaiken toiminnan kerrotaan olevan lähtöisin nuorista itsestään. Yksilötyön tarpeet määritellään yhdessä nuoren kanssa keskustellen.

Vankilatyössä on paljon nuoruuden huomioivia elementtejä, vaikkakin tässä on Suomessa alueellisia eroja. Nuorisotyöllisiä piirteitä työssä on esimerkiksi se, että osassa vankiloita nuorille on nimetty oma ohjaaja. Yleisesti ohjaustyössä olevat työntekijät ovat kärsivällisempiä nuorten vankien kanssa. Monet käytettävät työmenetelmät sopivat

kaikille vangeille iästä riippumatta, mutta nuoret kaipaavat usein käytännönläheisempiä harjoituksia ja esimerkkejä keskusteluihin.

4.5 Miten nuorta voisi tukea paremmin?

Haastateltava painottaa, että nuori tulee kohdata yksilönä, eikä osana massaa. Hän arvioi, että nuoret ovat impulsiivisempia kuin vanhemmat vangit. Tämä saattaa näkyä hänen työssään esimerkiksi niin, että nuori saattaa huutaa tai hermostua työntekijälle. Haastateltavien mukaan tämä johtuu luultavasti siitä, että nuorella ei ole keinoja ilmaista itseään tai tuoda ajatuksiaan selkeästi esiin. Nuori ei muutu aikuiseksi sinä yönä, kun hän täyttää 18 vuotta.

Nuori vanki voi todennäköisemmin huutaa tai haistatella. Ammattilainen ymmärtää, ettei nuorella ehkä yksinkertaisesti ole parempia keinoja. Kyse on ilmaisusta eikä uhkailusta, mutta silti nuorelle on ilmaistava, ettei käytös ole sopivaa.

- H3

Haastateltavat painottavat, että nuorten vankien kanssa työskentelevässä tulee olla erinomaisen vuorovaikutustaidot. Nuorten parissa työskennellessä toimivia tapoja on toiminnallisuus, harrastukset ja spontaanisuus. Vahva kannustaminen harrastuksiin sekä vankilajaksolla että sen jälkeen auttaa nuorten pääsemään takaisin arkirytmiin kiinni. Mikäli tarjolla ei ole mielekkäitä harrastuksia, nuori voi helpommin hakeutua kyseenalaiseen toimintaan, epäoikeudenmukaisuuden tunne ja kauna yhteiskuntaa kohtaan voivat kasvaa.

Sijoittumista vankilaan pohtiessa haastateltava kuvaa, ettei vankiloissa ole aina mahdollista järjestää nuorille vangeille omaa osastoa, mutta heidän parissa tehtävään työhön olisi hyvä kohdentaa edes osittain oma henkilökunta. Henkilökunnan olisi hyvä olla koulutettuja kohtaamaan nuoria nuoren iän vaatimalla tavalla. Tämä vaatisi kuitenkin erillisiä lisäresursseja. Nuoret tulisi pyrkiä pitämään erillään muista vankilassa olevista

vangeista, etteivät he päätyisi aikuisten vankien vaikutuspiiriin ja vältettäisiin ”oppikoulu rikollisuuden maailmaan”.

Kyllä meillä minun mielestä pitäisi olla oma nuorisovankila. Se yksinkertaisesti ratkaisisi alaikäisten ongelman, että nuoret voisivat olla omalla osastollaan ja henkilökunta olisi osaavaa. Toiminta voitaisiin aina räätälöidä nuorten vankien tarpeiden mukaan. Sinne voitaisiin ehkä sijoittaa joitain juuri 18 täyttäneitä vankeja, jotka voidaan arvioida sinne soveltuviksi. Eihän se siinä mitään nopeaa aikuistumista tapahdu yhdessä yössä, kun nuori täyttää 18.

- H1

Kaikkein parhaimpana tulevaisuuden työmuotona haastatteluissa mainitaan, että nuorisolle olisi kokonaan oma vankila, jossa ikäryhmä huomioitaan riittävällä tavalla. Sen henkilökunta olisi osaavaa ja toiminta mukautuisi vankien tarpeiden ja määrän mukaan. Kyseissä vankilassa voisi olla sekä alaikäiset että alle 21-vuotiaat vangit. Aiemmin nuorille oli kohdennettu oma vankila, mutta Keravan nuorisovankila muutettiin Keravan vankilaksi vuonna 2001 (Helsingin Sanomat 29.9.2020). Tällä hetkellä vankeuslaki ohjaa sijoittamaan nuoren lähelle omaa kotikuntaa, mikä hankaloittaisi tällaisen vankilayksikön perustamista. Yhteiskunnan kannattaisi kuljettaa nuoren läheiset tapaamisia varten. Nuorisovankilassa olisi helpompaa järjestää nuorten opiskelu kuin nykyisessä toimintamallissa.

Koulutus on keskeinen uusintarikollisuutta ehkäisevä tekijä. Nuorisovankilassa se kouluasia saataisiin järjestettyä helposti ja laadukkaasti, koska siellä olisi helpompi järjestää lähiopetusta ja muuta.

- H6

Tulevaisuuden mahdollisuutena mainittiin nuorten alaikäisten vankien asioiden hoitamisen siirtäminen kokonaan pois oikeusministeriöstä osaksi sosiaalipalveluita sosiaali- ja terveysministeriön puolelle. Näin on toimittu monissa muissa maissa. Haastatteluissa nousi esiin myös näkökulma, että sosiaali- ja terveyspalveluiden puolella voisi olla enemmän kokemusta monialaisesta yhteistyöstä, jossa on helpompaa huomioida nuoren etu.

Mä ajattelisin, että ehkä näiden alaikäisenä vankeuteen tuomittujen asioiden pitäisi olla sosiaalipuolen kuten sosiaali- ja terveysministeriön alaista toimintaa.

- H1

Monialaisessa yhteistyössä koetaan esimerkiksi haastavana vahvan tietosuojan tuomat haasteet, koska lastensuojelulaki ja rikoslaki eivät tässä mielessä keskustele riittävästi keskenään. Moniammatillinen yhteistyö tukee vankilajakson ja sen jälkeen tapahtuvan työn jatkuvuutta, koska järjestötoiminta jatkuu myös vankilajakson jälkeen.

(Moniammatillinen) työparityöskentely tarjoaa tiiviimmän vaihdon vankilassa ja siviilissä tehtävien tukipalvelujen osalta. Muuten helposti syntyy katkos tuen saamisen väliin.

- H8

Haastatteluissa ollaan huolissaan myös toimialojen siiloutumisesta. Toimialojen väliltä löytyy arvostusta ammattitaitoa ja osaamista kohtaan. Toisen toimialan ammattilaisten osaamista ei kuitenkaan osata hyödyntää niin, että toisen puolen vahvuuksia hyödynnettäisiin. Yhtenä syynä haastatteluissa nähdään se, ettei yhteistyön mahdollisuuksia ole pysähdetty rauhassa pohtimaan.

Ehkä ammattilaiset eivät myöskään riittävästi ymmärrä toistensa työtä niin, että niitä osattaisiin yhdistää. Meidän tulisi entistä enemmän tehdä konkreettista työtä rinnakkain.

- H5

Nuorten kohdalla rangaistusajan suunnitelmaa tehtäessä olisi tärkeää muistaa tarkastaa nuoren tilanne säännöllisesti. Jos nuori suorittaa esimerkiksi kolmen vuoden vankeustuomiota, hänen tilanteensa voi olla 18 kuukauden kuluttua muuttunut paljonkin. Näiden suunnitelmien tarkastelemiseen ei valitettavasti useinkaan ole resursseja.

Parasta apua vakavia rikoksia tehneelle nuorelle on tiivis ja monipuolinen tuki. Haastatteluiden perusteella tukea voitaisiin parantaa monipuolistamalla yhteistyössä tehtäviä tukimuotoja esimerkiksi lastensuojelun tai järjestöjen kanssa. Tällaista moniammatillista tukityötä voisi toteuttaa erikseen tai yhdessä työparityöskentelyn avulla.

Lainsäädäntöön on tulossa tarkennuksia, miten voidaan tehdä laajemmin yhteistyötä ammattialojen välillä. Nyt kaikki lait eivät aina keskustele keskenään joustavasti ja moniammatillinen yhteistyö on hankalaa esimerkiksi tietosuojaan takia. Minusta tärkeintä pitäisi olla se, että ammattilaiset suojelevat nuorta, mutta nyt laki toimii välillä tätä ajatusta vastaan.

- H3

Haastatteluissa hyödylliseksi koettaisiin myös vankilajakson ja sen jälkeen tehtävän tukityön tiiviimpi nivominen yhteen, ettei siirtymä tuntuisi niin irralliselta. Tämän mahdollistamiseksi olisi hyvä kartoittaa ja tuoda toimialan tietoon paremmin, millaisia tuki- ja työmuotoja eri julkisen ja järjestösektorin toimijat tarjoavat.

Haastattelujen perusteella nuoruutta ei ole huomioitu vielä riittävällä tasolla vankiloissa, etenkin jos tilannetta arvioidaan valtakunnallisesti. Vankiloissa ei ole riittävästi nuoruuteen ja nuoriin liittyvää osaamista, vaan nuorten vankien parissa tehtävässä työ vaatisi koulutettua ja kokenutta nuoruusosaamista. Karkeasti voisi sanoa, että monessa laitoksessa nuoret ovat ilman osaavaa apua.

Ehdottomasti meidän pitäisi pystyä tekemään enemmän nuorten vankien eteen, ei nuoruutta missään nimessä ei ole riittävästi huomioitu vankilatyössä. Jos ajattelen valtakunnallisesti tätä asiaa, niin meidän vankiloissa ei ole riittävästi osaamista. Nuorten kanssa työskentelevien osaamista pitäisi vahvistaa koulutuksellisesti ja työkokemuksellisesti vastaamaan nuorten vankien tarpeita. Rajusti sanottuna he ovat niin monessa laitoksessa ilman tukea, heitteillä jopa.

- H7

Haastateltavat kuvaavat, että tutkintavankilassa on nuorten osuus verrattain suuri ja lastensuojelun lainsäädännön tulisi olla laajemmin henkilökunnan tiedossa. Täydennyskoulutusten muodossa olisi hyvä vahvistaa nuoruuteen liittyvää osaamista. Nuorten parissa ohjaustyötä tehdessä olisi hyvä olla kiinnostunut heistä ja motivoitunut olemaan heidän kanssaan. Ohjaajalla tulisi olla riittävän hyvä tietous ja laaja yhteistyöverkosto, jonka kanssa voisi tehdä yhteistyötä nuorten tukemiseksi.

Keskeistä riittävän tuen takaamiseksi on monipuolinen tukikokonaisuus, jota tehdään yhteistyössä viranomaistahojen ja ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Yhteistyö työ- ja elinkeinotoimistojen kanssa on nuoren kannalta tärkeää. Riittävät ohjaustyön henkilöresurssit takaisivat, että jokaiselle nuorelle vangille olisi riittävästi aikaa.

Papin arvion mukaan vankilan ohjaajien ja henkilökunnan antama tuki nuorelle on yleisesti ottaen varsin tasokasta. Nuorelle tulisi tarjota monenlaista tukea ja sitä pitäisi olla riittävästi. Nuoret voisivat hyötyä laajasti myös muiden kuin vankilan oman henkilökunnan tarjoamasta tuesta.

Haastateltavat arvioivat, että vartijat kohtaavat nuoria vankeja työssään harvoin. Heidän arvionsa mukaan vartijoiden koulutuksen peruskursseihin ei ole tarpeellista lisätä osioita nuorten parissa tehtävästä työstä, mutta valinnaisissa aineissa sellainen voisi olla hyvä kurssilisäys. Peruskoulutuksessa nuoria käsitellään yhtenä erityisryhmänä esimerkiksi naisten, romanien, radikalisoituneiden ja järjestäytyneen rikollisuuden kanssa.

Kaikki mahdollinen nuoriin liittyvä täydennyskoulutus olisi toivottavaa. Minä ajattelen, että työntekijän pitää olla motivoitunut tekemään nuorten kanssa töitä. Kun työntekijä on motivoitunut, hän alkaa ottaa asioista selvää ja kehittää itseään ammatillisesti. Ja kun tulee vankilaan tekemään nuorten parissa töitä, niin pitää olla jotain kokemusta nuorten kanssa työskentelystä. Ei voi olla vastavalmistunut ja samanikäinen kuin nuo nuoret itse.

- H7

Tulevaisuudessa on kaavailtu järjestettävän täydennyskoulutusta, jossa käsitellään nuorten kanssa työskentelyä. Täydennyskoulutus olisi nuoruuden ikävaiheen

intensiivikokonaisuus, jossa käsiteltäisiin nuoruutta ikävaiheena ja nuoria rikosentekijöinä. Koulutuksessa käsiteltäisiin nuoren kohtaamista ensimmäistä kertaa rikosseuraamusalan asiakkaana ja vaikuttavia työskentelymenetelmiä nuorten parissa. Täydennyskoulutuksen kohderyhmänä olisi sekä vankilassa että yhdyskuntaseuraamustoimistossa työskentelevät henkilöt.

Haastateltavat pohtivat haastatteluiden päätteeksi, miten nuoria voisi tukea paremmin. Merkittävä osa kehitysideoista oli nuorisoyerityiseen työhön liittyviä. Keskeisiksi ajatuksiksi nousi henkilökunnan koulutus nuorten kohtaamiseen ja parempiin vuorovaikutustaitoihin. Osaamista nuorten kohtaamiseen voidaan löytää koulutuksen lisäksi moniammatillisen yhteistyön avulla, joko vierailevien ohjaajien itsenäisen toiminnan tai työparina vedettävän toiminnan kautta. Heidän mielestään nuorten vankien tulisi olla omassa vankilassa tai omilla osastoillaan.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli selvittää, voisiko nuorisotyöllisen työskentelytavan lisääminen tukea vankeusrangaistusta suorittavaa nuorta rikoksettomaan elämään. Tutkimuksen pääkysymys oli selvittää, miten nuoruus elämänvaiheena otetaan huomioon siinä työssä, mitä vankeusrangaistusta suorittavan nuoren kanssa tehdään. Tätä kysymystä lähestyttiin kahden alakysymyksen avulla, jotka olivat:

1a. Onko nuorten vankien parissa tehtävässä työssä käytössä työkaluja tai menetelmiä, joissa nuoruus huomioidaan?

1b. Voiko nuorisotyöllisellä työotteella tai menetelmillä vahvistaa nuorten toimijuutta, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää rikoksetonta elämää?

Tuloksia läpikäydessä huomasin, että työmuodot ja -tavat ovat varsin erilaisia, joten niiden asettaminen yhteismitalliseksi on mahdotonta eikä arvioni mukaan tarpeellistakaan. Tutkimustyötäni tukee parhaiten se, että niitä kartoitetaan ja kartoituksen mukaan pohditaan, miten nuori ihmisenä ja nuoruus ikävaiheena tulee huomioiduksi työssä. Nuorten vankien parissa tehtävän työn tavoitteet ovat varsin yhteneväisiä ammattialasta ja työskentelytavasta riippumatta.

5.1 Keskeiset tutkimustulokset

Tutkimuksen ensimmäisessä alakysymyksessä kysyttiin, miten nuoruus huomioidaan työkaluissa ja menetelmissä. Nuorten vankien parissa toteutettavan työn menetelmissä ja työkaluissa nuoruus huomioidaan mahdollisuuksien mukaan, mutta vaihtelevasti. Nuorten parissa toiminnalliset menetelmät, harjoitteet ja spontaanisuus koetaan hyväksi

toimintatavoiksi ja -tyyleiksi keskusteluiden lisäksi. Nuoret tarvitsevat toimintaa ja ellei sitä ole tarjolla, he voivat helpommin hakeutua uudelleen rikollisuuden pariin.

Yksilötyössä nuori ikä on mahdollista huomioida hyvin osana käytyjä keskusteluja. Yksilötyönä käytävissä keskusteluissa nuoret vangit tarvitsevat aikuisia vankeja enemmän neuvoja, ratkaisuvaihtoehtoja ja muistutusta omien päätösten seurauksista. Ryhmätoiminnassa tämä koetaan haasteellisempänä, koska ryhmätoiminta on usein strukturoidumpaa ja ryhmän jäsenet voivat edustaa eri ikäryhmiä. Ryhmätoiminnassa yksittäisen osallistujan taustaan tai tarpeisiin ei voida kiinnittää paljoa huomiota. Nuoruus ikävaiheena tiedostetaan nuoren vankien kanssa työskennellessä, mutta tarvittaisiin lisää henkilöstöresursseja sen riittävään huomioimiseen.

Nuorten vankien parissa tehtävä toiminta on pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavaa, millä halutaan vahvistaa ryhmätyöskentelytaitoja sekä palautteen saamista ja antamista. Jokaiselle nuorelle vangille laaditaan kuitenkin henkilökohtainen rangaistusajan suunnitelma, johon nuorella itsellään on mahdollisuus vaikuttaa.

Kysyttäessä nuorten vankien parissa työskenteleviltä oman työn tavoitteista, vastausta ei ollut aina helppo antaa. Työtä kuvaillaan haastavaksi, monimutkaiseksi ja kiireiseksi. Yhteenvetona voidaan todeta, että työn tavoitteena on tukea nuorelle hyvää elämää.

Keskeisiksi oman työn tavoitteita nuorten rikollisten parissa tehtävässä työssä lueteltiin:

- Uusintarikollisuuden ehkäiseminen
- Muutosmotivaation kasvattaminen
- Toivon ylläpitäminen
- Läsnäolo ja tuki nuorelle
- Tukipalveluiden varmistaminen
- Luottamuksen luominen
- Itsearvostuksen kasvattaminen
- Turvallisuuden luominen
- Arjen elämäntaitojen varmistaminen

Vankilassa nuorille vangeille järjestetään päiväohjelmaa, joka koostuu suureksi osaksi Rikosseuraamuslaitoksen määrittelemästä virallisesta kuntouttavasta ohjelmatoiminnasta. Ohjelmatoiminnalla halutaan ehkäistä vankien uusintarikollisuutta. Ohjelmatoimintaan osallistuminen perustuu yleensä tehdyn rikoksen laatuun, mutta osalla ohjelmista vahvistetaan vankien elämänhallintaa tai arjen taitoja.

Vankilan oman henkilökunnan järjestämän toiminnan lisäksi vankiloissa vierailee useita muita toimijoita, kuten pappeja tai järjestöjen työntekijöitä. Papin ja nuoren vangin kohtaaminen on yleensä kahdenkeskinen ja luottamuksellinen keskustelu. Nämä keskustelut ovat vapaaehtoisia ja niiden teemat nousevat nuorilta itseltään. Järjestöjen edustajat puolestaan kohtaavat nuoria vankeja pääsääntöisesti ryhmätoiminnan kautta.

Tutkimuksen toisessa alakysymyksessä kysyttiin, voiko nuorisotyöllisellä työotteella vahvistaa nuoren toimijuutta, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää rikoksetonta elämää. Näitä teemoja vankilassa käsitellään pääsääntöisesti keskustelutoiminnan kautta. Keskusteluja käydään osana kuntouttavaa ohjelmatoimintaa ja kahden kesken nuoren henkilön kanssa.

Tavallisesti vankilassa keskustelutoiminta tapahtuu ryhmissä ja niissä käsitellään yhteistä teemaa. Haastateltavien mukaan nuoret vangit toivovat keskusteluiden teemoiksi heille tärkeitä ja ajankohtaisia aiheita. Yleisiä keskusteluaiheita ovat:

- Hyvä elämä
- Tulevaisuus
- Oma identiteetti
- Päihteet ja riippuvuudet
- Väkivalta
- Mielensterveys
- Talous
- Muutostarve ja muuntautumiskyky

Keskustelunaiheet ovat teemallisesti nuorisotyöstä tuttuja. Keskusteluiden pääteemana voi pitää hyvän elämän elementtien sanoittamista ja käsittelemistä. Nuorisotyössä näitä teemoja käsitellään ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn näkökulmasta.

Nuorten vankien parissa työskenteleville työntekijöillä nuoret vangit ovat kuvailleet hyvän elämän olevan normaalia elämää. Elämönhallinnan taidot, työpaikka, mahdollinen opiskelu, ihmissuhteet ja hallittu päihteiden käyttö kuvaillaan hyvän elämän rakennuspalikoiksi. Hyvän elämän saavuttamiseksi nuoret kokevat tarvitsevänsä tukea muutokseen. Tuki voi olla keskustelua tai valmennusta. Keskustelun tai valmennuksen teemat nousevat lähtökohtaisesti nuorilta itseltään. Aktiivisen toimijuuden vahvistaminen nuoren omassa elämässä koetaan motivoivana tekijänä.

Sosiaalisten suhteiden vahvistaminen on tärkeä osa nuorten vankien parissa tehtävää työtä. Nuorten vankien on mahdollista pitää yhteyttä perheisiin ja läheisiin tapaamisten ja puheluiden avulla. Sosiaalisia suhteita on mahdollista vahvistaa myös asteittaisen koevapauden avulla, jolloin kiinnittyminen arkeen helpottuu.

Tutkimukseni haastatteluissa esiin nousseet teemat vaikuttavat olevan varsin yhteneväisiä Nussbaumin toimintavalmiusteorian Hyvinvoinnin perustekijät -listauksen kanssa. Listaus voidaan nähdä yhtenä nuorisotyön sisällön tarkastelun runkona. Nuorisotyön osaaminen ja lähestymistavat nuorten vankien kanssa käydyissä keskusteluissa ja toimintamuodoissa voivat vahvistaa nuoren toimijuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. Tämä on keskeinen osa elämönhallinnan tukemista ja uusintarikollisuuden ehkäisyä.

Nuorisotyön osaamisen yhteydessä esitelty demokraattinen pilari keskittyy toimijuuden vahvistamiseen yhteiskunnassa. Olennaista toimijuuden ja vaikuttamisen tarkastelussa on se, kenen ehdoilla se tapahtuu. Sosiaalipoliittisen pilarin kuvailema osaaminen painottuu sosiaalisten kysymysten ratkaisemiseen sekä työ- tai opiskelupaikkaan kiinnittymiseen. Nuorisotyön kuuntelemisen ja keskustelun osaaminen nuorten parissa korostuu, kun nuori vanki pohtii arkeen palaamisen ja elämönhallinnan kysymyksiä.

Tuloksissa tuli ilmi, että nuorten kanssa tehtävässä työssä osallistuminen on tärkeä osa työtä, jolloin nuorten on helpompi palata muun yhteiskunnan pariin vankilajakson jälkeen. Tässä korostuu nuorisotyön demokraattisen pilarin ajatus toimijuuden merkityksestä nuorten elämönhallintaa tukevana elementtinä ja nuoren tavoitteena elää hyvää elämää.

Nuorille vangeilla on vankilassa nimetty oma ohjaaja, joka keskittyy heidän asioidensa hoitamiseen. Kaikissa vankiloissa nimettyä ohjaajaa ei kuitenkaan ole. Kuntouttavassa ohjelmatoiminnassa ei ole varsinaisesti nuorille vangeille suunnattuja ohjelmia, mutta ikä pyritään huomioimaan siinä määrin kuin se on mahdollista. Nuoret saattavat olla aikuisia vankeja kärsimättömämpiä, jolloin toimintaa on tarve lyhentää ja pilkkoa osiin. Nuorten keskusteluissa käytetään enemmän käytännön esimerkkejä ja harjoitteita havainnollistamisen parantamiseksi. Nuorten ryhmätyö- ja keskustelutaidot arvioidaan vanhempia vankeja heikommiksi.

Nuorisotyöllinen työote on olemassa vankila-arjessa nuorten parissa. Yksilötyössä vankiloissa kohdataan nuori arvostaen ja omista lähtökohdista käsin. Ryhmätoiminnassa opetellaan arvokkaista ryhmässä toimimisen ja palautetaitoja, joista on hyötyä vankilajakson jälkeenkin. Nuorisotyöllisellä työotteella olisi lisääkin annettavaa osana nuorten vankien toimijuuden vahvistamista ja syrjäytymisen ehkäisyä. Nuorisotyön osaamisessa mielestäni erityistä on nuoreen ikään ja henkilön tarpeisiin liittyvä sensitiivisyys. Etenkin nuorille vangeille on tärkeää antaa positiivista palautetta ajoittain. Nuorisotyöllinen työote ja menetelmät perustuvat monialaiseen osaamiseen sekä kuuntelu- ja keskustelutaitoihin (Nieminen 2014, 56).

Uusintarikollisuuden ehkäisemisen kannalta olennaista on luoda luottamuksellinen suhde työntekijän ja nuoren välille. Luottamuksellisen keskustelun avulla on mahdollista vahvistaa niitä sosiaalisia suhteita, jotka ovat elämänhallinnan ja rikoksettoman elämän kannalta olennaisia. Vahvat sosiaaliset suhteet koetaan merkityksellisenä osana yhteiskunnallista toimijuutta ja elämänhallintaa. Niitä voidaan vahvistaa vankilassa keskusteluiden ja harjoitusten avulla. Siviilielämän tukiverkosto auttaa uusintarikollisuuden ehkäisyssä.

Miten nuoruus elämänvaiheena otetaan huomioon siinä työssä, mitä vankeusrangaistusta suorittavan nuorten kanssa tehdään? Tutkimukseni pääkysymykseen voidaan hakea vastausta aiemmin pohdittujen alakysymysten avulla.

Nuorten vankien parissa työskenneltäessä tulee olla erinomaiset vuorovaikutustaidot. Työ nuorten parissa on impulsiivisempaa ja edellyttää työntekijältä kärsivällisyyttä. Nuoret vangit tarvitsevat myös enemmän tukea kuin vanhemmat vangit ja heillä on suurempi tarve tulla hyväksytyksi omana itsenään. Nuorten parissa työskentelevät työntekijät arvioidaan keskimäärin kärsivällisemmiksi kuin aikuisten parissa työskentelevät. Kärsivällisyys, vuorovaikutus ja kohtaamisen taidot määritellään nuorten parissa tehtävän työn keskeisiksi ominaisuuksiksi. Yhdyskuntaseuraamukset arvioitiin nuorille paremmin räätälöidyiksi kuin vankeustuomiot.

Vankiloissa ei ole aina nuorille osoittaa omaa henkilökuntaa tai osastoa. Tässä on Suomessa myös alueellisia eroja. Nuorten vankien parissa työskentelevän henkilökunnan olisi kuitenkin hyvä saada koulutusta kohtaamaan nuori hänen ikänsä vaatimalla tavalla. Parhaassa mahdollisessa tilanteessa nuorille olisi kohdennettu oma osasto tai vankila, joissa olisi oma henkilökunta. Tämä mahdollistaisi toiminnan ja tuen sopeuttamisen paremmin ikäluokalle sopivaksi ja nuori välttyisi aikuisten vankien vaikutuspiiriltä.

Nuoruus otetaan huomioon rangaistusajan suunnitelmaa tehdessä, mutta suunnitelmaa olisi hyvä tarkastella myös vankilajakson edetessä. Riittävän ja monipuolisen tuen takaaminen tulisi olla nuorten vankien parissa tehtävän työn keskiössä. Mitä valmiimpi kokonaisuus nuorella on vapautta varten suunniteltuna, sitä paremmin nuori kiinnittyy siihen vankilasta vapauduttuaan. Keskusteluissa nuorten kanssa tulee olla aidosti kiinnostunut kuulemaan, mitä heillä on sanottavaa.

Haastatteluissa nousi esiin selkeä mielipide siitä, että nuorisorangaistuksen käyttöä tulisi vahvistaa. Nuorisorangaistus koetaan rangaistusmuotona, jossa on eniten nuorisotyöllisiä ja nuoruuden ikävaiheena huomioon ottavia elementtejä. Tutkimukseni mukaan nuorisorangaistuksen matalaa käyttöastetta ihmetellään yleisesti nuorten rikollisten parissa työtä tekevien ammattilaisten keskuudessa. Nuorisorangaistuksen vähäiseen käyttöön voi olla syynä se, ettei sitä tunneta tarpeeksi hyvin tuomareiden keskuudessa tai se koetaan yhteiskunnallista järjestelmää kuormittavana rangaistusmuotona. Yhtenä mahdollisuutena nostetaan esiin nuorisotyön ammattilaisten tai järjestöjen hyödyntäminen esimerkiksi tukitapaamisten järjestämisessä.

Nuorisorangaistus nähdään hyvänä vaihtoehtona tilanteissa, joissa rikoksen tehnyt nuori on tiiviin tuen tarpeessa. Nuorisorangaistusta tulisi käyttää matalammalla kynnyksellä. Rangaistusmuodon säädöspohja tulisi päivittää huomioimaan paremmin paitsi nuoren ikä myös tuomioistuinten käsittelyajat. Nuorisorangaistus nähdään nuoren elämänhallintaa ja rikoksetonta elämää tukevana työmuotona myös sen jälkeen, kun nuori on täyttänyt 18 vuotta. Nuorisorangaistuksen mahdollisuuden epäillänsä päässeen unohtumaan, koska sen käyttöönottoa ei tehty riittävän vahvasti eikä sen käyttöä tunneta tuomioistuimissa riittävän hyvin.

5.2 Lopuksi

Tämän tutkimuksen perusteella nuorisotyön osaamista kannattaisi hyödyntää nuorten vankien parissa enemmän. Nuorisotyön ammattilaisilla on vahvojen vuorovaikutustaitojen lisäksi myös nuorten vankien ikäryhmään liittyvä erityisosaaminen. Nuorisotyöllä ei ole selkeää paikkaa nuorten vankien parissa vankiloissa, mutta nuorisoyerityiselle osaamiselle olisi tarvetta.

Vankiloissa järjestettävä virallinen ohjelma lähtee eri lähtökohdista kuin erityisryhmän – tässä tapauksessa nuorten tarpeista. Kannattaisi pohtia, olisiko nuorisoalan osaajia mahdollista hyödyntää ohjaustoiminnassa joko itsenäisesti tai työpareina. Tämän lisäksi nuorisotyön osaamisella voisi olla rooli virallisen ohjelmatoiminnan tavoitteiden tukemisessa lisätapaamisten muodossa. Nuorisotyön osaaminen ja työmuotojen laajempi hyödyntäminen vankilajakson jälkeen voisi tukea uusintarikollisuuden ehkäisemistä.

Nuorisotyön osaamisessa mainitut pilarit ja vankilatyön tavoitteet ovat yhteneväisiä keskenään. Aineistossa kuvattu työ, työmuodot ja tuen tarve ovat merkittävältä osin yhteneväisiä nuorisotyön osaamisen ja työmuotojen kanssa. Vuorovaikutustaitojen merkitys ja kohtaamisen taidot korostuvat sekä nuorten vankien parissa tehtävässä työssä että nuorisotyön osaamisen kuvauksessa. Nuoruuden ikävaiheen erityislaatuisuuden tunteminen määritellään eduksi nuorten vankien parissa työskennellessä.

Kuula ja Marttunen (2009, 37) pohtivat, että nuorisotyön avulla pystytään sekä ennaltaehkäisemään nuorisorikollisuutta että vähentämään sen mahdollisuutta uusiutua. He perustelevat pohdintojaan siten, että nuorisotyöllä voidaan tarjota nuorille uusia mahdollisuuksia sekä vähentää merkittävästi heidän leimautumisensa riskiä. He kuitenkin muistuttavat, että leimautumisen suhteen Suomessa on merkittäviä alueellisia eroja.

Olisi kiinnostavaa pohtia jatkotutkimuksen muodossa, millaisen tuen nuoret vangit kokevat parhaaksi omien tavoitteiden näkökulmasta. Tämän tutkimuksen haastatteluiden perusteella nuorten vankien omaksi tavoitteeksi nousee hyvän elämän saavuttaminen. Olisi kiinnostavaa tutkia tarkemmin, mistä nuorten itsensä määrittelemä hyvä elämä koostuu.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2018) Lopuksi: mitä rekisterit ja haastattelut kertovat meille syrjäytymisestä, nuorista ja palveluista? Teoksessa Sanna Aaltonen (toim.) Nuoret luukulla: kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Alastalo, Marja & Åkerman, Maria & Vaittinen, Tiina (2017) Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Vaatii käyttöoikeuden. Tampere: Vastapaino <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517685030> Viitattu 19.12.2021.
- Elonheimo, Henrik (2010) Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Turku: Turun yliopiston julkaisuja 299.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2000) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan komissio (2010) Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan eurooppalainen foorumi: eurooppalaiset puitteet sosiaaliselle ja alueelliselle yhteenkuuluvuudelle. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0758&from=EN> . Viitattu 9.1.2022.
- Forksby, Torbjörn & Kiilakoski, Tomi (2014) Building Capacity in Youth Work. Youth & Policy 112/2014.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2020) Kuulummeko yhteiskuntaan?
- Günther, Kirsi & Hasanen, Kirsi & Juhila, Kirsi (2006). Menetelmät ja analyysitavat. Luku 9 kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. Analyysin äärellä. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
- Heinonen, Anne & Kapanen, Anna (2012) Tiedon merkitys nuorisoalan kehittämisessä. Teoksessa Katja Komonen & Leena Suurpää & Markus Söderlund (toim.) Kehittyvä nuorisotyö. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 128, 64-77.
- Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki: Stakes/Tutkimuksia 123.
- Helsingin Sanomat 29.9.2020. Keskellä peltoa seisova historiallinen vankila tulee myyntiin – Sijoittaja perii samalla satavuotisen perinteen nuorten ojentamisesta ja

tiukat suojeluvälitteet. <https://www.hs.fi/kaupunki/kerava/art-2000006652399.html> . Viitattu 7.1.2022.

Helsingin Sanomat 10.11.2020. Helsingin keskustassa liikkuu nyt joukoissa yli sata mahdollisesti vaarallista nuorta – Asiantuntijoiden mukaan taustalla on uusi maahanmuuttoon liittyvä ilmiö. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007609651.html> . Viitattu 5.1.2022.

Helsingin Sanomat 3.11.2021. Teinien väkivalta lisääntyy, ja usein sen tarkoituksena on nöyryyttää: Uhri pakotetaan esimerkiksi nuolemaan kenkiä ja samalla tilanne kuvataan someen. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008346648.html> Viitattu 5.1.2022.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2018) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2005) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hyvä elämä - Turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. Sisäministeriö: Sisäministeriön julkaisu 15/2017.

Hyvärinen, Matti (2017) Haastattelun maailma. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvaara (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Hyvärinen, Matti & Suoninen, Eero & Vuori Jaana (2021) Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/> Viitattu 19.12.2021.

Juhila, Kirsi (2006). Menetelmät ja analyysitavat. Luku 9.2. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. Analyysin äärellä. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Keisala, Hertta & Marttunen, Martti (2007) Nuorisorangaistus II. Toimeenpano ja vaikuttavuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 231.

Keskisuomalainen 11.10.2014. Jengit vain ääri-ilmiö – todellisuudessa nuorten väkivalta vähenee. <https://www.ksml.fi/paikalliset/2576213> . Viitattu 5.1.2022.

Kiilakoski, Tomi (2014) Pilarien varassa. Nuorisotutkimus 2014:2, s. 60-70.

Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (2018) Johdanto: Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Teoksessa Tomi Kiilakoski ja Päivi Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Tampere: Vastapaino.

- Kiilakoski, Tomi (2015) Viides luku: Nuorisotyön sanallistaminen. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Viljami Kinnunen ja Ronnie Djupdund (toim.) Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Helsinki: Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja 5 ja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 169, 120-151.
- Kinnunen, Viljami (2015) Toinen luku: Nuorisotyön tavoitteet ja perustat. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Viljami Kinnunen ja Ronnie Djupdund (toim.) Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Helsinki: Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja 5 ja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 169, 55-68.
- Kivivuori, Janne (2009a) Johdanto. Teoksessa Janne Kivivuori (toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94.
- Kivivuori, Janne (2009b) Nuorten rikollisuuden tietolähteet ja seurantajärjestelmät. Teoksessa Janne Kivivuori (toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94.
- Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, Tarja & Marttunen, Matti (2009) Laitoksessa rikosten vuoksi. Selvitys alaikäisten vastentahtoisesti huostaan otetuista. Helsinki: Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 12, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 89.
- Laitio, Tommi (2014) Hyvää ja ei niin kaunista. Nuorisotutkimus 2014:2, s. 71-72.
- Laitio, Tommi (2014) Puheenvuoro: Nuorisotyön tulevaisuus. Nuorisotutkimus 2014:2, s. 34-42.
- Laitio, Tommi (2014) Puheenvuoro: Sukupolvi kerrallaan. Nuorisotutkimus 2014:2, s. 34-42.
- Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 24.6.2010/633.
- Laki nuorisorangaistuksesta 21.12.2004/1196.
- Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953.
- Lappi-Seppälä, Tapio & Niemi Hannu (2018) Kontrolliviranomaisen toiminta – yleistiedot. Teoksessa Hannu Niemi (toim.) Seuraamusjärjestelmä 2017. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 32/2018.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2012 (2012) Lasten ja nuorten kunta luo hyvinvointia. En kommun för barn och unga skapar välfärd. Opas kuntapäätäjille sekä lasten ja nuorten palveluiden kehittäjille. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:5.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lehti, Martti & Suonpää, Karoliina (2019) Henkirikokset. Teoksessa Petri Danielsson (toim.) Rikollisuustilanne 2019. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 42/2020.

Majanen, Martti (2019) Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Tieteen termipankki. http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:rikosoikeudellinen_seuraamusj%C3%A4rjestelm%C3%A4 . Viitattu 11.12.2019.

Marttunen, Matti (2006) Nuorten rangaistusjärjestelmän toiminta 1990-luvun alusta nykypäivään. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221/ Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 66/Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 33, 281-313.

Marttunen, Matti (2007) Uusi nuorisorangaistus. Haaste 4/2007, s. 12-15.

Marttunen, Martti (2008) Nuorisoriikosoikeus. Alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 236.

Marttunen, Martti & Keisala, Hertta (2007) Nuorisorangaistus I. Nuorisoprosessi ja tuomitseminen. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 230.

Marttunen, Martti & Takala, Jukka-Pekka (2002) Nuorisorangaistus 1997-2001. Uuden rangaistuslajin arviointi. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 192.

Määttä, Mirja & Tasanko, Pia (2012) Nuorisotyön tehtävä ohjelma(yhteis)kunnassa. Teoksessa Katja Komonen & Leena Suurpää & Markus Söderlund (toim.) Kehittyvä nuorisotyö. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 128, 23-35.

Niemi, Hannu (2018) Nuorten seuraamukset. Teoksessa Hannu Niemi (toim.) Seuraamusjärjestelmä 2017. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 32/2018.

Nieminen, Juha (2014) Kommenttipuheenvuoro: Mahdollista nuorisotyötä. Kehittämishaasteita tradition, nykyisyyden ja tulevaisuuden ristivalossa. Nuorisotutkimus 2014:2, s. 53-59.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285.

Nussbaum, Martha (2011) *Creating Capabilities. The Human Development Approach*. Cambridge, Massachusetts and London: The Belknap Press of Harvard University Press.

Näsi, Matti (2016) *Nuoren rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Katsauksia 18/2016*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Oikeusministeriö (2019) *Rikosoikeudellinen seuraamuslaitos*.
<https://oikeusministerio.fi/rikosoikeudellinen-seuraamusjarjestelma> . Viitattu 11.12.2019.

Oikeusministeriö (2021) *Rikosoikeus*. <https://oikeusministerio.fi/rikosoikeus> Viitattu 15.12.2021.

Pekkarinen, Elina & Haikkola, Lotta & Hästbacka, Noora & Karhunen, Antti & Schalin, Anton (2019) *Johdanto*. Teoksessa Lotta Haikkola, Noora Hästbacka ja Elina Pekkarinen (toim.) *Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin*. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34.

Ranta, Juha & Kuula-Luumi, Arja (2017) *Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC*. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.

Rauas, Minna (2019) *Pieniä tekoja, suuria asioita. Nuorisotyön eettinen näkökulma*. Helsinki: Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja 99.

Raunio, Kyösti (2009) *Olellainen sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus.

Rikoslaki 13.6.2003/515.

Rikosseuraamuslaitos (2010) *Seuraamusselvitys kaikille nuorille rikoksesta epäillyille - ehdolliseen vankeuteen tuomittujen valvonta muuttuu*.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2010/seuraamusselvityskaikillenuorillerikoksestaepailyille-ehdolliseenvankeuteentuomittujenvalvontamuuttuu.html> . Viitattu 15.12.2021.

Rikosseuraamuslaitos (2017) *Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt. Nelson Mandela -säännöt*. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitos (2018) *Vangit*.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vangit.html> . Viitattu 12.3.2019.

Rikosseuraamuslaitos (2019) *Täytäntöönpano*.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantoonpano.html> . Viitattu 9.12.2019.

- Rikosseuraamuslaitos (2019b) Seuraamukset.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset.html> . Viitattu 11.12.2019.
- Rikosseuraamuslaitos (2020) Kuntouttava toiminta – ohjelmatyö. Julkaistu 8.7.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmaty.html> . Viitattu 15.12.2021.
- Rikosseuraamuslaitos (2020b) Nuorten ehdollisen vankeuden valvonta.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/ehdollisestirangaistujennuortenvalvonta.html> . Viitattu 9.2.2020.
- Rikosseuraamuslaitos (2020c). Vankeus.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/vankeus.html> . Viitattu 6.1.2022.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo (2017) Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2005) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Analyysin äärellä.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
- Sandberg, Otso (2015) Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Tampere: Tampere University Press, Acta Universitatis Tamperensis 1500.
- Salmi, Venla (2009) Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995-2008. Teoksessa Venla Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisorikollisuuskyselyiden tuloksia 1995-2008. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246.
- Sisäministeriö (2017) Sisäisen turvallisuuden strategia rakentaa maailman turvallisinta maata. <https://intermin.fi/sisaisen-turvallisuuden-strategia> . Viitattu 5.1.2022.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Spradley, James P. (1979) The ethnographic interview. New York: Holt, Rinehart & Winston.

- Tiittula, Liisa & Rastas, Anna & Ruusuvuori, Johanna (2015) Kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta tietokonevälitteiseen viestintään. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Tilastokeskus (2020) Nuorten rikollisuus on laskussa, mutta pieni joukko nuorista tekee yhä enemmän ja vakavampia rikoksia. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/nuorten-rikollisuus-on-laskussa-mutta-pieni-joukko-nuorista-tekee-yha-enemman-ja-vakavampia-rikoksia/> . Viitattu 6.1.2022.
- Tonry, Michael (2012) The Future of Sentencing and Its Control. Teoksessa Rolf Loeber ja Brandon C. Welsh (toim.) The Future of Criminology. New York: Oxford University Press.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland. Responsible conduct of research and procedures for handling allegations of misconduct in Finland. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Tutkintavankeuslaki 23.9.2005/768.
- Vaarala, Viljami (2020) Suomessa on yksi poikkeuksellinen asia, jolla nuorisoriikollisuutta on saatu kitkettyä – tämän takia Suomi ei välttämättä ole Ruotsin tiellä. YLE: Verkkouutinen. <https://yle.fi/uutiset/3-11642331> . Viitattu 9.2.2021.
- Vankeuslaki 23.9.2005/767.
- Vuori, Jaana (2021) Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/johdatus-laadulliseen-tutkimukseen-ja-verkkokasikirjaan/> Viitattu 19.12.2021.
- Wolff, Jonathan & de-Shalit, Avner (2007) Disadvantage. Oxford University.

Haastattelurunko

Alustus: Kerro työstä, työhistoriasta, miten nuorten rikollisuuden kysymykset ovat osa sitä.

Mikä työtä ohjaa? (ASTRAKTI, STRATEGIA)

1. Mitkä lait, säädökset, strategiat ja ohjeet ohjaavat sinun työtäsi?
 - a. valtion tasolta (valtio, RISE tai muu organisaatio)
 - b. työnantajan tasolta
2. Mitkä ovat sinun mielestäsi työsi tavoitteet?
 - a. nuoren suuntaan
 - b. organisaation suuntaan

Miten työtä tehdään? (KÄYTÄNTÖ, TOIMENPITEET)

3. Keiden parissa teet työtä? Kohderyhmä, ikä, tausta?
4. Millaista työtä teet nuorten parissa?
5. Millaisia työmuotoja tai -palveluita toiminnassanne on?
6. Miten työssänne vahvistetaan nuoren toimijuutta?
7. (Miten työssänne vahvistetaan nuoren elämänhallintaa?)
8. Miten työssänne vahvistetaan nuoren sosiaalisia suhteita? (perhe, ystävät)
9. Miten muuten työssänne tuetaan nuorta yksilönä? (mielenterveys- ja päihdetyö)
10. Miten työssänne ehkäistään uusintariskisiä ja tuetaan nuorta rikoksettomaan elämään? (minäkuva, taidot, koulutus, sosiaaliset suhteet ja tuki työelämässä - NURI, 150)

Nuori työn kohteena? (KOHDERYHMÄ)

11. Miten asiakkaan ikä vaikuttaa työhön, mitä teet?
 - a. Positiiviset tai negatiiviset asiat?
 - b. Helpottaa tai vaikeuttaako työtä?
12. Onko nuori ikä huomioitu ja pitäisikö sen vaikuttaa enemmän?

Mitä voisi tehdä vielä paremmin? (KEHITETTÄVÄÄ)

13. Miten nuoren saama tuki, apu ja työkalut vastaa hänen tarpeisiinsa ja tilanteeseensa?
14. Mitä tukea, toimintaa tai palveluita voisi vielä kehittää?
15. Voisiko jotain tehdä enemmän tai pitäisikö jotain tehdä vähemmän?
16. Mitä tukea, toimintaa tai palveluita voisi vielä kehittää?